

1. «Ненан меттан (нохчийн)» дешаран предметан (предметни область «Ненан мотт, нохчийн литература») федеральни белхан программа хIоттийна ненан мотт (нохчийн мотт) хуучу а, ледара хуучу а дешархошна, цо йукъалоцу довзийтаран кехат, дешаран чулацам, ненан мотт (нохчийн мотт) Iаморехь кхочушдан лору жамIаш.

2. Довзийтаран кехато билгалйоху ненан (нохчийн) мотт Iаморан йукъара Iалашонаш, дешаран белхан структурехь цуьнан меттиг, иштта чулацам а, кхочушдан лору жамIаш а къасторан некъаш.

3. Дешаран чулацамо бовзуйту хIора классехь коьртачу йукъарчу дешаран тIегIанехь Iамо декхар долу чулацам.

4. Ненан (нохчийн) меттан программин кхочушдан лоручу жамIаша йукъалоцу коьртачу йукъарчу дешаран тIегIанан а, иштта хIора дешаран шеран предметни жамIаш а.

5. ДОВЗИЙТАРАН КЕХАТ.

5.1. Белхан программа хIоттийна нохчийн меттан хьехархочунна ишколан дешаран хIинцалерчу тенденцешна а, Iаморан жигарчу методикашна а тIехъажийна йолу дешаран предметан белхан программа хIоттош, методически гIо-накъосталла даран Iалашонца.

Нохчийн матто, шен тIекаренан а, ойла йовзийтаран а коьрта функцеш кхочушйеш, адамашна йукъахь уьйр латтайо, адаман кхетам а, дог-ойла а кхолларехь дакъалоцу; нохчийн мотт нохчийн халкъан хаамаш, оздангаллин ламасташ, истори ларйаран а, йовзийтаран а коьрта гIирс бу.

Коьртачу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца догIуш, «Ненан мотт (нохчийн)» дешаран предмет йукъайоьду «Ненан мотт а, литератураа» предметни областана, Iамо декхарийлахь долу предмет а йу.

Ишколехь нохчийн мотт Iамор тIехъажийна ду дешархочун оздангаллин а, коммуникативни а культура кхачаме йалорна а, цуьнан интеллектан а, кхоллараллин а говзалла, ойлайар, иэс, суртхIоттор, ша кхочушден дешаран гIуллакх кхиорна а.

Нохчийн мотт Iаморан чулацам иштта тIехъажийна бу функционални говзалла, адаман йешаран, текстех кхетаран, тайп-тайпанчу барамийн текстийн хаамах пайдаэцаран, цуьнан мах хадоран, цунах ойлайаран, шен Iалашонашка кхачаран, шен хаарш а, таронаш а шорйаран, йукъараллин дахарехь дакъалацаран интегративни хаар санна, кхиорна. Къамелан а, текстан а гIуллакх нохчийн меттан ишколан курсан къепе кхолларехь коьртаниг ду.

5.2. «Ненан мотт (нохчийн)» дешаран предмет Iаморан чулацамехь ду дакъош: «Маттах йукъара хаамаш», «Мотт а, къамел а», «Текст», «Меттан функционални

тайпанаш»). Дешаран процесехъ билгалдаьхна долу дакъош вовшийн дозаделла а, длаэделла а ду. Ишколехъ нохчийн мотт Iамор тIехъажийна ду дешархочун оздангаллин а, коммуникативни а культура кхачаме йалорна а, цуьнан интеллектан а, кхоллараллин а говзалла, ойлайар, иэс, суртхIоттор, ша кхочушден дешаран гIуллакх кхиорна а.

5.3. Коьртачу йукъарчу дешаран программашца нохчийн мотт Iаморан Iалашонаш йу:

патриотизмах кхетар а, иза гучуйаккхар а, нохчийн мотт Нохчийн Республикин шолгIа пачхьалкхан мотт санна, нохчийн халкъан къоман мотт санна ларар; маттаца нохчийн халкъан син хьал лардаран, довзийтаран кепе а, тIекаренан гIирсе а санна кхетаме йукъаметтиг хилар; нохчийн культуре ларам гучубаккхар;

нохчийн мотт адаман кхиаран гIирс, йукъараллинуьйр кхолларан гIирс санна караберзор;

нохчийн маттах, цуьнан дIахIоттамах, функцех, нохчийн меттан стилистически гIирсех хаарш карадерзор; литературин меттан норманаш а, къамелан оздангалла а практикехъ карайерзор; жигара пайдаоьцучу а, нуьцкъаллин а дешнийн хьал тодар а, шен къамелехъ тайп-тайпанчу грамматически гIирсех пайдаэцар а; орфографически а, пунктуационни а говзалла кхачаме йалор, шен къамел кхачаме далоран лаам кхиор;

къамелан гIуллакх, адамашна йукъарчу куьцан а, куьцан доцучу а тIекаренан хьелашкахъ гонахарчу нахаца эвсара йукъаметтигаш латтош долу коммуникативникарадерзарш кхачаме далор; нохчийн мотт тайп-тайпана хаамаш бовзаран гIирс санна караберзор;

ойланан гIуллакх кхачаме далор, нохчийн мотт Iаморехъ дустаран, анализан, синтезан, жамIдаран, тайпанашка дIасадекъаран, билгала йолу бакъонаш дIахIитторан, универсальни интеллектан карадерзарш кхиор;

функционални говзалла кхиор: хаамийн лехам кхочушбаран, оьшу хаам схьакъасторан а, хийцаран а, тайп-тайпанчу барамехъ йолчу текстийн чулацам тидаран, царах кхетаран, пайдаэцаран хаарш; текстан хааман-маIнин йухакечдаран стратеги а, говзалла а, некъаш а карадерзор; текстах, цуьнан гIуллакхах, йукъарчу маIнех, маIнин дIахIоттамах, авторан коммуникативни Iалашонах, меттан гIирсийн гIуллакхах кхетаран кепаш карайерзор.

5.4. Дешаран хьесапца ненан (нохчийн) мотт Iаморна билгалдаькхина – 510 сахьт (34 дешаран кIира): 5 классехъ -102 сахьт (кIиранахъ– 3 сахьт), 6 классехъ -102 сахьт (кIиранахъ– 3 сахьт), 7 классехъ -102 сахьт (кIиранахъ– 3 сахьт), 8 классехъ -102 сахьт (кIиранахъ– 3 сахьт), 9 классехъ –99 сахьт (кIиранахъ – 3 сахьт)

6.«НЕНАН МОТТ(НОХЧИЙН)»ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

5КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а.
Лингвистика маттах лаьцна Илма санна.
Лингвистикин коьрта дакъош.

Мотта,къамела

Мотт а, къамел а. Барта а, йозанан а къамел, монолог а,диалог а,полилог.

КъамеланГуллакхан тайпанаш (къамел дар,ладогIар, йешар, йаздар), церан башхаллаш.

Дахарехь биначу тидамийн буха тIехь а, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме литература йешаран буха тIехь а барта монологаналарш кхоллар.

Йешна йа ладогIна текст,цу йукъахь дуьйцуш волчун йуьхь хуьйцуш а, барта схьаййцар.

Лингвистически теманашна а (Iамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тIехь йолчу теманашна а диалогехь дакъалацар.

Маршалла хаттаран, Iодикайаран, дехаран, баркаллин къамелан кепаш.

Дахарехь а, книгаш йешарехь а зеделлачунна, чулацаман суьртана тIе а тевжаш, тайп-тайпана сочиненеш йазйар (цу йукъахь сочиненеш-миниатюраш а).

ЛадогIаран тайпанаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран тайпанаш: Iаморан, довзийтаран, хьажаран, лехаман.

Текст

Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан тема а, коьрта ойла а. Текстан микротема. Коьрта маьIна чулоцу дешнаш.

Къамелан функционални-маьIнин тайпанаш: суртхIоттор, дийцар, ойлайар; церан башхаллаш.

Текстан композиционни дIахIоттам. Абзац текст композиционни-маьIнин дакъошка йекъарангIирс санна.

Текстан дакъош а, предложенеш а вовшахтосугIирсаш: дешан кепаш, цхьанаораман(гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххьийн цIерметдешнаш, дешан йухаалар.

Дийцаркъамелан тайпа санна. Дийцар.

Текстан маьIнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микротемийн, абзацийн, текстехь предложенеш вовшахтосучу гIирсийн а, кепийн а; меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцар (Iамийнчун барамехь).

Йешначу йа ладоьгІначу текстан чулацам ма-барра а, хоржуш а, бацбина а схъабийцар. Дийцархочун йуьхь а хуьйцуш, текстан чулацам схъабийцар.

Текстан хаамаш хийцар: текстан цхьалхе а, чолхе а план.

Меттан функционални тайпанаш

Меттан функционални тайпанех лаьцнайукъара кхетам (буьйцучу маттах, функционални стилех, исбаьхьаллин литературин маттах).

МЕТТАН СИСТЕМА

Фонетика.Графика.Орфоэпи

Фонетика а,графика а лингвистикин дакъош санна.

Аз меттан дакъа санна. Озан маьІна къасторан гІуллакх. Нохчийн меттан мукъачу аьзнийн къепе.

Нохчийн меттан мукъазчу аьзнийн къепе.

Элпийн а, аьзнийн а дазар.Нохчийн алфавитан хІоттам.

Мукъа аьзнаш: деха а, доца а.

Мукъаза аьзнаш: къора а, зевне а.

Сонорни мукъаза аьзнаш.

Къамел дарехь аьзнийн хийцадалар. Фонетически транскрипцин элементаш.

Нохчийн маттахь дешдакъа. Дешдакъа дешан дакъа санна. Тохар.

Дош фонетически къастор.

Орфоэпи лингвистикин дакъа санна.

Интонаци (йиш), цуьнан функцеш. Интонацинкоьрта элементаш.

Орфографи

Орфографи лингвистикин дакъа санна.

Й элпан нийсайаздар.

Къасторан **ь, ъ** хьаьркийн нийсайаздар.

Лексикологи

Лексикологи лингвистикин дакъа санна.

Дош – меттан коьрта дакъа. Цхьа маьІна долу а, дукха маьІнашдолу а дешнаш; дешан нийса а, тІедеана а маьІна.

Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.

Лексически дошамийн тайпанаш а (маьІнин дошам, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамаш), ненан меттан дешнийн хьал карадерзорехь цара ден гІуллакх а.

Цена нохчийн а, тІеэцна а дешнаш.

Фразеологи

Фразеологизмаш, церан маьІна, царах пайдаэцар.

Фразеологически эквиваленташ оьрсийн маттахь.

Фразеологически дошамаш.

Дешан хЮоттам а, дошкхолладалар а

Морфема меттан уггар жима маЪне дакъа санна.

Морфемийн тайпанаш.

Дешан лард а, чаккхе а. Орам, дешхълалхе, суффикс.

Цхъланаораман (гергара) дешнаш.

Дошкхолладалар а, дошхийцадалар а.

Нохчийн маттахъ дешнаш кхолладаларан коърта кепаш. Дешнаш кхолладаларехъ а, хийцадаларехъ а морфемашкахъ мукъачу а, мукъазчу а аьзнийн хийцадалар.

Дешнаш кхолладаларан морфемни кеп (дешхълалхенан гЮьнца, суффиксан гЮьнца, дешхълалхенан а, суффиксан а гЮьнца). Лардаш вовшахкхетарца дешнаш кхолладалар. Чолхе дешнаш. Чолхе-дацдина дешнаш.

Дешан морфемни анализ.

Морфологи. Къламелан оьздангалла. Орфографи

Морфологи лингвистикин дакъа санна.

Коърта къламелан дакъош. Къламелан дакъойн семантически, морфологически, синтаксически башхаллаш.

Коърта къламелан дакъош, церан грамматически маЪна, морфологически билгалонаш, синтаксически гЮуллакх.

Цердош

Цердош къламелан дакъа санна. Цердешан йукъара грамматически маЪна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къламелехъ цердешан гЮуллакх.

Долахъ а, йукъара а цердешнаш. Цердешнийн грамматически классаш. Цердешнийн терахъ. Цхъллин йа дукхаллин терахълан кеп бен йоцу цердешнаш.

Цердешнийн легарш. Диъ легар. Дожарийн маЪна.

Цердешнийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

Цердешнаш кхолладаларан некълаш.

Цердешнаш морфологически кълатор.

Долахъ цердешнийн нийсайаздар.

Цердешнашца *ца* нийсайаздар.

Оьрсийн маттара тЮеэцначу цхълдолчу цердешнийн нийсайаздар.

Синтаксис. Къламелан оьздангалла. Пунктуаци

Синтаксис лингвистикин дакъа санна.

Дешнийн цхълнакхетар а, предложени а нохчийн меттан синтаксисан дакъош санна. Коъртачу дешан морфологически билгалонашка хълбжжина, дешнийн цхълнакхетаран коърта тайпанаш(цЮеран а, хандешан а).

Предложени а, цуьнан билгалонаш а. Предложенийн тайпанаш, аларан Галашоне а, эмоцин билгалонеа хълбжжина.

Дийцаран, хаттаран, тЮедожоран; айдаран а, айдаран йоцчу а

предложенийн маънин а, интонациона башхаллаш.

Предложенин коърта меженаш (грамматически лард).

Подлежащи а, сказуеми а предложенин коърта меженаш санна.

Сказуемин подлежащица барт хилар.

Грамматически лардийн масалле хъаъжжина,
предложенийн тайпанаш: цхъалхе, чолхе.

Йаържина а, йаржаза а предложенеш. Предложенин коъртаза меженаш: къастам, кхачам, латтам. Къастам а, и гайтаран тайпаналлин гирсаш а. Кхачам а (нийса а, лач а), и гайтаран тайпаналлин гирсаш а. Латтам а, и гайтаран тайпаналлин гирсаш; маъне хъаъжжина, латтабийн тайпанаш (хенан, меттиган, даран суъртан, Iалашонан, бахъанин, бараман).

Предложенин цхъанатайпана меженаш, къамелехъ цара деш долу гуллакх. Цхъанатайпанчу меженашца йолчу предложенийн интонацинбашхаллаш.

Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долу предложенеш.

Тедерзарца йолу предложени, интонацин башхаллаш.

Тедерзар а, и гайтаран гирсаш а.

Цхъалхечу предложенин синтаксически анализ.

Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш.

Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш пунктуационни кечйар.

Диалог.

Йозанехъ диалог пунктуационни кечйар. Пунктуаци лингвистикин дакъа санна.

БЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн мотт – Нохчийн Республикин пачхъалкхан мотт а, нохчийн историн, культурин синъобздангалле кхачоран гирс а.

Литературинматтах лаьцна кхетам.

Мотта,къамела

Монолог-суртхIоттор, монолог-дийцар, монолог-ойлайар; лингвистически темина хаам.

Диалоган тайпанаш: гуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагабовлар.

Текст

Текстан маънин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микротемийн а, абзацийн а, текстехъ предложенеш вовшахтосучу кепийн а, гирсийн а; меттан суртхIотторан гирсех пайдаэцар (Iамийнчун барамехъ).

Текстанхаамаш хийцар. Текстан план (цхъалхе, чолхе; цIеран, хаттаран); текстан коърта а, коъртаза а хаам; текст схъайийцар.

СуртхЮоттор къамелан тайпа санна.
Адаман куьцан суртхЮоттор.
ХЮусаман суртхЮоттор.
Галаман суртхЮоттор.
Меттиган суртхЮоттор.
ДарийнсуртхЮоттор.

Метган функционални тайпанаш

ГЮуллакхан стиль. ДХахьедар. Расписка.Иилманан стиль. Дошаман
статья. Иилманан хаам.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оьздангалла. Орфографи

Билгалдош

Билгалдош къамелан дакъа санна.Билгалдешан йукъара
грамматически маъІна, морфологически билгалонаш,
синтаксически функцеш. Къамелехь билгалдешан гЮуллакх.

БилгалдашоцІердашца бартбар. Мухаллин а,
йукъаметтигаллин а билгалдешнаш. Берта а, бертаза а
билгалдешнаш. Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш.

Мухаллин билгалдешнийн даржаш. Йуьхьанцара дарж. Дустаран
дарж. ТІехдаларан дарж.

Билгалдешнаш терахьашца а, классашца а хийцадалар.
Билгалдешнийн легар. Билгалдешнаш кхолладаларан некъаш.

Билгалдешнаш морфологически къастор.

Чолхечу билгалдешнийн нийсайаздар.

ТІеэцначу билгалдешнийн нийсайаздар.

Терахьдош

Терахьдош къамелан дакъа санна.Терахьдешан йукъара
грамматически маъІна, морфологически билгалонаш,
синтаксически функцеш. Къамелехь терахьдешан гЮуллакх.

МаъІне хьаьжжина, терахьдешнийн тайпанаш: масаллин,
рогІаллин терахьдешнаш.

ХЮоттаме хьаьжжина, терахьдешнийн тайпанаш: цхьалхе,
чолхе, хЮоттаман терахьдешнаш.Берта а, бертаза а
терахьдешнаш. Масаллин а, рогІаллин а терахьдешнийн
легадалар, алар, нийсайаздар. Терахьдешнийн кепаш нийса
кхоллайалар.

Гулдаран терахьдешнех нийса пайдаэцар.

Терахьдешнаш морфологически къастор.

Терахьдешнийн нийсайаздаран норма: терахьдешнаш цхьаьна а,
къаьстина а, дефисца а йаздар, терахьдешнийн
дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

ЦІерметдош

Церметдош къамелан дакъа санна. Церметдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ церметдешан гІуллакх.

МаъІне а, грамматически билгалонашка а хъаъжжина, церметдешнийн тайпанаш. Церметдешнийн легар. Цердешнаш, билгалдешнаш санна легалуш долу церметдешнаш. Йаххыйн церметдешнаш церниг а, лач а дожаршкахъ. Йаххыйн церметдешнийн (*вай, тхо*) тайп-тайпана маъІна. Церметдашо цердашцабартбар. Хаттаран а, йукъаметтигаллин а церметдешнийн башхалла.

Церметдешнийн нийсайаздар.

Предложенехъ церметдешан гІуллакх.

Церметдешнаш морфологически къастор.

Хандош

Хандош къамелан дакъа санна. Хандешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ хандешан гІуллакх.

Инфинитив а, цуънан грамматически билгалонаш а. Инфинитиван суффиксаш: *-а, -о, -ан, -ен, -он*.

Хандешан хенаш. МаъІна а, пайдаэцар а. Карара хан, йахана хан, йоГІу хан.

Карарчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсайазйар.

Йахана хан, цуънан кепаш. Йаханчу хенан кепаш кхоллайалар. Йаханчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсайазйар.

ЙоГІу хан, цуънан кепаш. ЙоГІучу хенан кепаш кхоллайалар.

Хандешан цхъаллин а, дукхазаллин а кепаш.

Хандешан терахъашца а, классашца а хийцадалар.

Хандешнаш морфологически къастор (Іамийнчун барамехъ).

7КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Нохчийн мотт кхуьуш болу хилам санна. Къоман меттан, культурин, историн уьйр.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхІоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар.

Диалоган тайпанаш: гІуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагабовлар, хаамах жоп дехар, хаам бар.

Текст

Тексткъамелан произведени санна. Текстан коьрта билгалонаш (жамІ дар).

Текстан дІахІоттам. Абзац.

Текстанхаамаш хийцар: текстан план (цхъалхе, чолхе; цІеран,

хаттаран, тезисан); текстан коьрта а, коьртаза а хаам.

Текстехь предложенеш вовшахтосу гIирсаш а, кепаш а (жамI дар).

Текстехь меттансуртхIотторангIирсаш.

Ойлайар къамеланфункциональни-маьIнин тайпа санна.

Текстан-ойлайарандIахIоттаманбашхаллаш.

Текстан маьIнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн,микротемийн а,абзацийн а,текстехь предложенеш вовшахтосучу кепийн а, гIирсийн а; меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцар (Iамийнчун барамехь).

Меттан функциональни тайпанаш

Меттан функциональни тайпанех лаьцна кхетам: буйцу мотт, функциональни стилаш (Iилманан, публицистикин, гIуллакхан), исбаьхьаллин литературин мотт.

Публицистикин стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш,меттан башхаллаш.

Публицистикинстилан жанраш (репортаж, йоза, интервью).

Публицистикин стилехь йолчу тексташкахь меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцар.

ГIуллакхан стиль.Пайдаэцаран гуо, функцеш,меттан башхаллаш.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан обздангалла

Морфологи меттанIилманан дакъа санна (жамI дар).

Хандош

Хандешан 1-раа, 2-гIаа спряженеш.Дешан орамехь мукъа аьзнаш хийцадалар.

Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш.

Хандешан билгала,бехкаман, лааран,тIедожоран саттамаш.Хандешан хаттаран а, латтаман а кепаш.

Хандешнашца дацаран дакъалгаш (*ца, ма*) нийсайаздар. Хандош морфологически къастор.

Причасти

Причасти хандешан кепсанна.Причастехь хандешан а, билгалдешан а билгалонаш. Предложенехь причастин синтаксически гIуллакх.

Причастин хенаш. Лааме а, лаамаза а причастеш. Причастин легар.

Причастин карчам.

Причасти морфологически къастор.

Причастийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

Причастешца суффиксаш нийсайазйар. Причастеш кхоллайалар.

Цхъайолу причастеш цIердешнашка а, билгалдешнашка а йерзар.

Причастешца **ца**цхъаьна а, къаьстина а йаздар.

Причастинкарчамца йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш.

Деепричасти

Деепричасти хандешан кепсанна. Деепричастехъ хандешан а, куцдешан а билгалонаш. Предложенехъ деепричастин синтаксически г'уллакх.

Деепричастин хенаш.

Деепричастин карчам. Деепричастица а, деепричастин карчамцаа йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш.

Деепричастешцадацаран дакъалг**ца**нийсайаздар.

Масдар

Масдаран коьрта грамматически билгалонаш а, предложенехъ цуьнан синтаксически г'уллакх а.

Масдаран грамматически категореш: терахъ, классан гайтам.

Масдаран легар.

Масдаран карчам. Масдаран карчамехъ сацаран хъаьркаш.

Масдарца **ца**нийсайаздар.

Куцдош

Куцдашах кхетам. Куцдешнийн йукъара грамматически маьІна.

Куцдешнийн тайпанаш. Куцдешнийн дустаран даржаш.

Куцдешнийнкхолладалар.

Куцдешан синтаксически г'уллакх.

Куцдош морфологическикъастор.

Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефисца йаздар.

Г'уллакхан къамелан дакъош

Г'уллакхан къамелан дакъойх йукъара кхетам. Коьрта къамелан дакъош г'уллакхан къамелан дакъойх къастор.

ДештІаьхъе

ДештІаьхъе г'уллакхан къамелан дакъа санна.

ДештІаьхъе, цуьнан маьІна, морфологически билгалонаш, синтаксически г'уллакх.

ДештІаьхъенийн тайпанаш.

Кхечу къамелан дакъойх кхоллайелла дештІаьхъенаш.

Церан нийсайазйар.

Хуттург

Хуттург г'уллакхан къамелан дакъа санна. Хуттург предложенин цхъанатайпана меженаш а, чолхечу предложенин дакъош а вовшахтосу г'ирс санна.

Хуттургийн тайпанаш, шайн хІоттаме хъаьжжина:цхъалхе, чолхе, хІоттаман.ХІоттаманхуттургийн нийсайазйар.

Хуттургийн тайпанаш, шайн маьІне хъаьжжина:

цхъабнакхетаран а, карара а.

Текстехь хуттургийн маъна. Къамелехь хуттургех,цераан маъне хъабжжина, пайдаэцар.Хуттургех предложенеш а,текстан дакъош а вовшахтосучу гирсех санна пайдаэцар.

Предложеннин цхъанатайпана меженаша, чолхечу предложенийндакъош авовшахтосучухуттургащца (*а, йа*) йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш.

Дакъалг

ДакъалгГуллакхан къамелан дакъа санна.

Дакъалгийн тайпанаш, шайнмаъне а, пайдаэцаре а хъабжжина.

Дакъалгийн нийсайаздар. Тайп-тайпанчукъамелан дакъошца дакъалгаш дефисца а, къаьстина а йаздар.

Айдардош

Айдардашах кхетам. Къамелехь айдардешанмаъна.

Айдардешанбилгалонаш. Айдардешнашцайолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш.

Азтардаран дешнаш.

Айдардешнийн интонацица а, сацаран хъаьркашца а къастор.

8КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Нохчийн мотт кавказан кхечу къаьмнийн меттанашна йукъахь.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхЮттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар;
Илманан хаамца къамел дар.

Диалог.

Текст

Текста, цуьнан коьрта билгалонаш а.

Къамелан функциональни-маънин тайпанийнбашхаллаш(дийцар,суртхЮттор,ойлайар).

Текстан хаамаш хийцар:тайп-тайпанчу хьостанашкара хаам схъахаржар; лингвистическидошамех пайдаэцар;тезисаш,конспект.

Меттан функциональни тайпанаш

Гуллакханстиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш,меттан башхаллаш.

Гуллакхан стилан жанраш (дIахьедар,кхеторан кехат, автобиографи,характеристика).

Илманан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш,меттан башхаллаш.

Илманан стилан жанраш (реферат, Илманан темина

доклад).Текстехь меттан тайп-тайпанчу функционални тайпанийн цхъаьнадар, текстехь предложенеш вовшахтосу гИрсаш.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуаци

Синтаксислингвистикин дакъа санна.

Дешнийн цхъаьнакхетар а, предложени асинтаксисан дакъош санна. Пунктуаци. Сацаран хъаьркийн функцеш.

Дешнийн цхъаьнакхетар

Дешнийн цхъаьнакхетаран коьрта билгалонаш.

Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетаран тайпанаш: хандешан а, цЦеран а.

Дешнийн цхъаьнакхетарехь карарчу уьйран кепаш: бартбар, урхалла, тТетовжар.

Дешнийн цхъаьнакхетарийн синтаксически анализ.

Предложени

Предложени. Предложенин коьрта билгалонаш: маьIнин а, интонацин айуьзна хилар, грамматически кечйар.

Предложенийн тайпанаш, аларан Iалашоне хъаьжжина, (дийцаран, хаттаран, тТедожоран), эмоцин билгалоне хъаьжжина, (айдаран, айдаран йоцу). Церан интонацин а, маьIнин а башхаллаш.

ТТедожоран предложенешкахь меттан тТедожоран кепех пайдаэцар.

Барта а, йозанан а къамелехь предложенеш кечйаран гИрсаш (интонаци, маьIнин тохар, сацаран хъаьркаш).

Грамматически лардийн масалле хъаьжжина, предложенийн тайпанаш (цхъалхе, чолхе).

Коьрта меженаш хиларе хъаьжжина, цхъалхечу предложенийн тайпанаш (цхъанахIоттаман, шинахIоттаман).

Коьртаза меженаш хиларе хъаьжжина, предложенийн тайпанаш (йаьржина, йаржаза).

Йуьззина а, йуьззина йоцуа предложенеш.

Диалоган къамелехь йуьззина йоцчу предложенех пайдаэцар, барта къамелехь йуьззина йоцчу предложенин интонаци ларйар. *ХIаь, хIан-хIа* дешнашца йолчу предложенийн

грамматически а, пунктуационни а, интонацин а башхаллаш.

Цхъалхе предложени хIотторан а, инверсех пайдаэцаран а норманаш.

ШинахIоттаман предложени

Предложенин коьрта меженаш

Подлежащи а, сказуеми а предложенин коьрта меженаш санна. Подлежащин хиларан кепаш. Подлежащин тайпанаш.

Сказуемин тайпанаш а (хандешан цхьалхе, хандешан хІоттаман, цІеранхІоттаман),сказуеминхиларанкепаша.

Подлежащиний,сказуеминий йуккъехь тире.

Предложенин коьртаза меженаш

Предложенин коьртаза меженаш, церан тайпанаш.

Къастам предложенин коьртаза меже санна. Берта а, бертаза а къастамаш.

Йуххедиллар къастаман шатайпа кеп санна.Кхачам предложенин коьртаза меже санна. Нийса а, лач а кхачамаш.

Латтам предложенин коьртаза меже санна. Латтамин тайпанаш (меттиган, хенан, бахьанин, Іалашонан, даран суьртан, дуьхьалара, бехкаман,бараман).

ЦхьанахІоттаман предложени

ЦхьанахІоттаман предложенеш, церан грамматически билгалонаш.

ЦхьанахІоттаман предложенийн а, шинахІоттаман йуьззина йоцчу предложенийн а грамматически башхаллаш.

ЦхьанахІоттаман предложенийн тайпанаш: цІеран, билгала-йуьхьан, билгалза-йуьхьан, йукъара-йуьхьан, йуьхьза предложенеш.

Къамелан тайп-тайпанчу стилашкахь цхьанахІоттаман предложенех пайдаэцар.

Чолхейаьлла цхьалхе предложени. Цхьанатайпанчу меженашца предложенеш

Предложенин цхьанатайпана меженаш, церан билгалонаш, вовшахтосу гІирсаш. Предложенин цхьанатайпанчу меженийн уьйр: хуттургаш йолу а, хуттургаш йоцу а. Интонаци, сацаран хьаьркаш.

Цхьанатайпана а, цхьанатайпана боцу а къастамаш.

Цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долу предложенеш.

Цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хІитторан норманаш.

Йух-йуха йалочу **а**, **йа** хуттургашца йозучу цхьанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хІитторан норманаш.

Шакъаьстинчу меженашца йолу предложенеш

Шакъастар. Шакъаьстинчу меженийн тайпанаш(шакъаьстина къастамаш, шакъаьстина йуххедилларш, шакъаьстина латтамаш).

Латтамин дурсаш.

Тедерзаршца а, йукъайалочу, йукъахІитточу конструкторшца а йолу предложенеш

Тедерзар. Тедерзаран коьрта гІуллакх. Даьржина а, даржаза а тедерзар.

Йукъайало конструкцеш.

Йукъайалочу конструкцийн тайпанаш, маӀне хъаьжжина, (тешна хилар йа цахилар, тайп-тайпана синхаамаш, хаам хъаьнгара бу, ойланийн роӀалла а, церан уьйр а, кечйаран кепаш а гойтучу маӀнехь йукъадало дешнаш).

ЙукъахӀитто конструкцеш.

Предложенин меженех тера догӀуш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхъаьнакхетарш.

Йукъайалочу а, йукъахӀитточуа конструкцешца, тӀедерзаршца (даьржина а, даржаза а), айдардешнашца йолу предложенеш хӀитторан норманаш.

Йукъайалочу а, йукъахӀитточуа конструкцешца, тӀедерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хӀитторан норманаш.

Предложенийн синтаксически а, пунктуационни а анализ.

Ма-дарра а, лач а къамел

Ма-дарра а, лач а къамел. Ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенийн дӀахӀоттам.

Цитаташ. Алар йукъа цитаташ йалоран кепаш. Ма-дарра а, лач а къамелаца предложенеш хӀитторан норманаш; ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенешкахь, цитаташ йалорехь сацаран хъаьркаш хӀитторан норманаш.

9 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Нохчийн Республликехь нохчийн матто кхочушден гӀуллакх.

Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахь.

Мотт а, къамел а

Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладаккхар).

Къамелан гӀуллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладогӀар, йешар (карладаккхар).

ЛадогӀаран кепаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран кепаш: I аморан, довзийтаран, хъажаран, лехаман.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, суьрташна, иллюстрацешна, чулацаман суьртана тӀе а тевжаш, теме а, тӀекаренан хъелашка хъаьжжина, тайп-тайпана коммуникативни хъажам болу барта а, йозанан а аларш кхоллар (цу йукъахь сочиненеш-миниатюраш а).

ЛадогӀначу йа йешначу текстан чулацама ма-барра, хоржуш, бацбина схъабийцар.

Къамелан практикехь барта а, йозанан а аларш кхолларехь нохчийн литературин меттан норманаш (орфоэпически, лексически, грамматически, стилистически, орфографически, пунктуац

ионни) ларйар.

Дешаран книгица, лингвистически дошамашца, справочни литературица болх баран кепаш.

Текст

Текстехь къамелан тайп-тайпана функциональни-маъИнин тайпанаш цхъаьнадар, цу йукъахь исбаьхьаллин произведенешкахь меттан тайп-тайпанчу функциональни тайпанийн элементийн цхъаьнайар а.

Къамелан тайп-тайпанчу функциональни-маъИнин тайпанех йолчу тексташкахь меттан суртхЮотторан гИирсех пайдаэцаран башхаллаш.

Текстан хаамаш хийцар.

Меттан функциональни тайпанаш

Вайн заманан нохчийн меттан функциональни тайпанаш: буйцу мотт; функциональни стилаш: Илманан (Илманан-дешаран), публицистикин, гУллакхан; исбаьхьаллин литературин мотт (карладаккхар, жамI дар).

гУллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, къамел даран тайпаналлин хьелаш, къамелан хьесапаш, Илманан стилаца богIуш болу меттан гИирсаш. Тезисаш, конспект, реферат, рецензи.

Исбаьхьаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къаьсташ хилар а. Исбаьхьаллин меттан коьрта башхаллаш: васт хилар, гайтаран-исбаьхьаллин гИирсех а, ткъа иштта меттан кхечу функциональни тайпанийн меттан гИирсех а шуьйра пайдаэцар.

Нохчийн меттан коьрта гайтаран-исбаьхьаллин гИирсаш, къамелехь царах пайдаэцар (метафора, эпитет, дустар, гипербола, олицетворени).

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуаци

Чолхе предложени

Чолхечу предложених кхетам (карладаккхар). Чолхечу предложенийн тайпанаш.

Чолхечу предложенин дакъойн маъИнин, дIахЮоттаман, интонацин цхъаалла.

Чолхе-цхъаьнакхетта предложени

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенех а, цуьнан хЮоттамаха кхетам.

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенин дакъош вовшахтосу гИирсаш.

Предложенин дакъошна йукъахь тайп-тайпана маъИнин уьйраш йолчу чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш.

Къамелехь чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенех пайдаэцар.

Чолхе-цхъаьнакхетта предложени хІотторан норманаш;
чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешкахь сацаранхъаьркаш
хІитторан норманаш.

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенийн синтаксически а,
пунктуационнианализ.

Чолхе-карара предложени

Чолхе-караарчу предложенех кхетам. Предложенин коьрта а,
тІетуху а дакъош.

Хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а. Карарчу хуттургийн а,
хуттургийн дешнийн а башхаллаш.

Чолхе-караарчу предложенийн тайпанаш, коьртачу а,
тІетухучу а дакъошна йукъарчу маьІнин башхаллашка,
дІахІоттаме, уьйран синтаксически гІирсашка хъаьжжина.

Чолхе-карара предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу
цхъалхе предложенеш а грамматически тера йогІуш
хилар.

Къастаман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара
предложенеш. Кхачаман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-
карара предложенеш. Латтабийн тІетухучу предложенешца йолу
чолхе-карара предложенеш. Хенан тІетухучу
предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Бахъанин,
Іалашонан тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара
предложенеш. Бехкаман тІетухучу предложенешца йолу
чолхе-карара предложенеш. Даран суьртан, бараман тІетухучу
предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш.

Чолхе-карара предложени хІотторан норманаш; коьртачу декъах
кхачаман тІетуху а, латтабийн тІетуху а предложенеш хуттургаца,
хуттурган дешнашца дІахоттарцачолхе-карара предложени хІоттор.

Масех тІетухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш.

Чолхе-караарчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш
хІитторан норманаш.

Чолхе-караарчу предложенийн синтаксически а,
пунктуационнианализ.

Хуттургаш йоцу чолхе предложени

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех кхетам балар.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъара
маьІнин йукъаметтигаш. Хуттургаш йоцчу чолхечу
предложенин тайпанаш. Хуттургаш йоцчу чолхечу
предложенех къамелехь пайдаэцар. Хуттургаш йоцу чолхе
предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а
грамматически тера йогІуш хилар.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъойн уьйран гІирсаш:
интонаци, сацаран хъаьркаш. Хуттургаш йоцу чолхе
предложенеш дагардаран маьІница. Хуттургаш йоцчу чолхечу
предложенехь цІоьмалг а, цІоьмалгаца тІадам а.

Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш бахъанин, кхеторан, тедузаран маьнашца. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь шиттадам.

Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш хенан, дубъалара, бехкаман, таьхьалонан маьнашца. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь тире.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн синтаксически а, пунктуационнианализ.

КОЪРТАЧУЙУКЪАРЧУ ДЕШАРАН ТІЕГІАНЕХЪ «НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ КАРАЙЕРЗОРАН КХОЧУШДАН ЛОРУ ЖАМІАШ

ЛИЧНОСТНИ ЖАМІАШ

Коьртачу йукъарчу дешаран нохчийн метан белхан программа карайерзоран личностни жаміашка кхочу дешаран а, кхетош-кхиоран а гІуллакхийн цхьааллехь, нохчийн къоман ламасталлин социокультурни, синъобздангаллин мехаллашца, йукъараллехь тІеэцначу низаман бакъонашца, норманашца догІуш а долуш, цул сов, жаміашаша-шен довзарехь, ша-шен кхетош-кхиорехь, ша-шен кхиорехьадаман чохъара хьелаш кхолларехь аьтто а бо.

Коьртачу йукъарчу дешаран нохчийн меттан белхан программа карайерзоран личностни жаміаша гайта деза позитивни мехаллех кхетаран къепен куйгаллица болх бан дешархой кийча хилар, цуьнан къепенбуха тІехь а, кхетош-кхиоран гІуллакхдаран коьрта некъаш кхочушдарехь а гІуллакхдаран зеделларг совдаккхар, цу йукъахь кху декъахь:

Граждански кхетош-кхиоран:

гражданинан декхарш кхочушдан а, цуьнан бакъонаш тІеэца а кийча хилар, кхечу адамийн бакъонаш, маршо, бакъдолу хьашташ ларар; доьзалан, дешаран хьукматан, меттигерчу йукъараллин, виначу мехкан, пачхьалкхандахарехь жигара дакъалацар, цу йукъахь нохчийн маттахь йазйинчу литературин произведенешкахь гайтинчу хьелашца дустарехь дакъалацар а; экстремизман, дискриминацин муьлхха а кеп тІецаэцар; адаман дахарехь тайп-тайпанчу йукъараллин институташа дечу гІуллакхах кхетар; коьртачу бакъонех, марсонах,гражданинан декхарех, йукъараллин норманех, нохчийн маттахь йазйинчу литературин произведенешкарчу масаллийн буха тІехь кхийинчу поликультурни йукъараллехь адамийн вовшашца йолчу йукъаметтигийн бакъонех лаьцна кхетам хилар; цхьаьна тайп-тайпана гІуллакхаш кхочушдан кийча хилар, вовшех кхета, вовшашна гІо дан гІертар; ишколан шайн урхаллехь жигара дакъалацар; гуманитарни гІуллакхдарехь дакъалаца кийча хилар.

Патриотическикхетош-кхиоран:

Нохчийн Республикин пачхьалкхан матто санна нохчийн матто дечу гIуллакхах кхетар; нохчийн мотт, истори а, шен мехкан культура а йовза лаам гучубаккхар; нохчийн маттаца, шен Даймехкан кхиамашца, Гилманца, исбаьхьаллица, тIеман хьуьнаршца, халкъан кьинхьегаман кхиамашца, (цу йукъахь исбаьхьаллин произведенешкахь гайтинарш а), мехала йукъаметтигаш йолуш хилар; Нохчийн Республикин символш, пачхьалкхан дезденош, исторически а, Iаламан а тIаьхьало, хIолламаш, тайп-тайпанчу къаьмнийн ламасташ ларар.

Синьобздангаллин кхетош-кхиоран:

гIиллакх-обздангалла къасточу хьелашкахь обздангаллин мехалла а, норманаш а йовзар; шен леларан, цу йукъахь къамел даран а, шегара даьллачун а, ткъа иштта обздангаллин, бакьонийн норманашка хьаьжжина, кхечу адамийн леларан а, цаьргара даьллачун а мах хадо кийча хилар, диначу хIуманан хин йолчу тIаьхьалонах кхетар тидаме а оьцуш; йукъараллехь лело ца догIу гIуллакхаш адамийн леларан норманашца а, бакьонашца а цхьаьна ца догIу гIуллакхаш жигара тIецаэцар; шен а, йукъараллин а меттиган хьелашкахь адаман маршо а, жобпалла а.

Эстетическикхетош-кхиоран:

шен а, кхечу а халкъийн исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепех, ламастех, кхоллараллехкхеташ хилар; исбаьхьаллин эмоцин тIеIаткъамах кхетар; зIенан а, ша-шен гайтаран а гIирсех санна исбаьхьаллин культурин мехаллех кхетар; даймехкан а, дуьненан а исбаьхьаллин мехаллех кхетар; исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепашкахь ша-шен гайтарегIертар.

Физическикхетош-кхиоран, могошаллин культура а, синхаамийнхьал а кхиоран:

шен дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна тIе а тевжаш, дахаран мехаллех кхетар; шен могошаллина жобпаллехь хилар а, дахаран могошчу кепана тIехьяжам хилар а (аьхна кхача, гигиенин бакьонаш ларйар, дIанисийна дешаран а, садаIаран а раж; диллина физически жигаралла); тIаьхьенех кхетар, зене марздаларш (спирт малар, цигаьрка озар, наркотикашка марзвалар), физически (а, синIаткъаман а, могошаллина зене йолу кхин тайпа кепаш тIецаэцар; кхерамзаллин бакьонаш ларйар, цу йукъахь ишколан меттан дешаран процесехь интернет-гуонехь кхерамзаллин леларан карадерзарш а; халахетарех а, хийцалуш долчу йукъараллин, хааман, Iаламан хьолех а вола хьуьнар хилар, цу йукъахь шена зеделлачух кхеташ а, кхин дIа йолу Iалашонаш хIиттош а; йемал ца беш, ша а, кхиберш а тIеэца хаар; шен а, кхиболчеран а синхаамийн хьолах кхета хаар, шегара хьал гайтархьама меттан гIирсех нийса пайдаэцар, цу йукъахь нохчийн маттахь йазийнчу

литературин произведенешкарчумасалшна тIе а тевжаш;
рефлексин карадерзарш кхиор, шегара а, ткъа иштта кхечу
стагера а гIалат дала бакъо хилар къобалдар.

Къинхъегаман кхетош-кхиоран:

технологин а, йукъараллин а хъажаман практикинхъесапаш
(доьзалан, ишколан, гIалин, мехкан дозанехъ)
кхочушдарехъ жигара дакъалаца тIехъажам хилар, цу тайпана
гIуллакх дIадоло, план хIотто а,ша кхочушдан а хъуьнар
хилар;

корматаллаш а,тайп-тайпана къинхъегам а практикехъ Iамо дог
дар, цу йукъахъ Iамочу предметан хаарехпайдаэцаран а,
филологаша, журналисташа, йаздархоша бен болх бовзаран а буха
тIехъ а; къинхъегаме а, къинхъегаман жамIашка а ларам
хилар; шен а, йукъараллин а хъашташ тидаме а оьцуш, кхетарца
харжар, дешаран,дахаран хъесапийн шен траектори дIахIоттор;
хиндолчух долу шен хъесапаш схъадийца хаар.

Экологинкхетош-кхиоран:

гонахарчу декъехъ хъесапаш кхочушдархъама йукъараллин а,
Iаламан а Iилманийн декъехъ долчу хаарех пайдаэцар, дечун план
хIоттор, гонахарчарна цунах хила тарлучу тIаьхъалонан мах хадор;
экологин проблемех лаьцна шена хетарг хъекъале а, нийса а схъаала
хаар;

экологин культурин тIегIа лакхайаккхар, экологин
проблемаш йаккхий хиларх а, уьш къасто некъаш лаха дезарх а
кхетар; гонахарчарна зуламе долу дараш жигара тIецаэцар, цу
йукъахъ экологин проблемаш ойъу литературин прозведенеш
йовзарца кхиьнарш а; Iаламна,йукъараллина,техноложина йукъахъ
долчу хъелашкахъ гражданина а,хъаштхочо а санна
айхъа дан дезачух кхетар; экологин хъажаман практикин
гIуллакхдарехъ дакъалаца кийча хилар.

Iилманан довзаран мехаллин:

адаман а, Iаламан а, йукъараллин а кхиаран коьртачу
низамех, адаманIаламан а,йукъараллин а гуонаца йолчу уьйрех,
меттан кхиаран низамех лаьцначу Iилманан кхетамийн вайн заманан
къепеца гIуллакхдарехъ кхиар; меттан а, йешаран а культура,
йешаран говзалла дуьне довзаран гIирс санна
карайерзор; ишколан меттан дешаран башхаллаш лоруш,
лехаман гIуллакхдаран коьрта хаарш карадерзор;
зеделлачух,диначух, тидамех кхетарна тIехъажам а, шен а, йукъарчу
а хъоле кхачаран некъаш кхачаме дало гIертар а.

Дешархо йукъараллина, Iаламан агуонан хийцалучу хъолех воларан:

йукъараллин зеделларг, коьрта йукъараллин гIуллакхаш,
йукъараллехъ леларан бакъонаш, норманаш, йукъарлонашкахъ а,

тобанашкахъ а йукъараллин дахаран кепаш дешархоша карайерзор, корматаллин г'уллакхдарца, ткъа иштта доьзал а, кхечу культурин гуонера нахаца йукъараллин з'е хиларан гурашкахъ вовшахтоьхна тобанаш а йукъа а лоцуш;

билггал доьчу хьелашкахъ з'е хиларан хьашт, кхечеран хаарш а, царна зеделларг а т'еэца кийча хилар; практически г'уллакхдарца шена хууш долчун т'ег'ла лакхадаккхарехъ билггал доьчу хьелашкахъ даран хьашт хилар, цу йукъахъ кхечу нахах Iама хаар а, цхъаьна г'уллакхдарехъ кхечарна зеделлачух девза г'уллакхаш, карадерзарш, керла хаарш т'еэца хаар а; объектех, хиламех лаьцна гипотезаш, цу йукъахъ хьалха бевзаш цахилларш а, кхетамаш, ойла кепе йалоран, васташ цхъаьнадалоран говзалла а, керла хаарш а кхио оьшуш хилар а; шен хаарш кьен хиларх кхетар, шен кхиаран хьесап х'оттор; коьртачу кхетамех, терминех, кхиаран концепцин декъехъ шена хетачух пайдаэца хаар, экономикин, йукъараллин, Iаламан вовшашца йолу уьйр гучуйаккха а, талла а хаар, гонахарчунна Iаткъам бар, Iалашонашка кхачар, кхайкхамаш а, хила тарлун йаккхий т'аьхьалонаш а эшор тидаме а оьцуш, ша дечун мах хадо хаар;

книгаш йешарехъ, къамел дарехъ, дахарехъ зеделлачунна т'е а тевжаш, Iаткъамечу хьолах кхета, хуьлучу хийцамийн, церан т'аьхьалонийн мах хадо; Iаткъамечухьолан мах хадо, т'еэцна сацамаш, дараш нисдан; кхераман, т'аьхьалонан мах хадо а, кепе йало а, зеделларг кхио, х'оьттинчу хьолехъ диканиг лаха хаа; кхиаман гаранти йоцуш, г'уллакх дан кийча хилахьуьнар хилар.

МЕТАПРЕДМЕТНИ ЖАМIАШ

1. Дешаран универсальни довзаран дараш карадерзор

КоьртамаьIнин дараш:

меттан дакъойн, меттан хиламийн, процессийн ладаме билгалонаш гучуйаха а, билгалйаха а;

меттан дакъош (хиламаш) тайпанашка д'асадекъаранладаме билгало, жамIдарна а, дустарна а бахъанаш, кхочушйечу анализан критереш къасто; ладамечу билгалоне хьаьжжина, меттан дакъош тайпанашка д'асадекъа;

низаме хьаьжжина дерг а, цхъаьнацадог'ург а къасточу факташкахъ, хаамашкахъ, тидамашкахъ гучудаккха; низаме хьаьжжина дерг а, цхъаьнацадог'ург а гучудаккхаран критереш йала;

х'оттийна дешаран декхар кхочушдарна оьшучу текстан хааман къоьлла гучуйаккха;

меттан процессаш Iаморехъ бахъанин-т'аьхьалонан уьйраш гучуйаха; дедукцин а, индукцин а ойланаш сацарх, тера йог'у

ойланаш сацарх пайдаэцарца жамІаш дан; уьйрех лаьцна гипотезаш кепе йало;

текстийн тайп-тайпанчу кепашца, меттан тайп-тайпанчу дакъошца болх барехь дешаран хьесап кхочушдаран кеп шен лаамехь харжа, кхочушдаран вариантш йустуш а, гІолехь вариант хоржуш а, ша билгалйина критереш тидаме оьцуша.

Кобрталехаман дараи:

хаттарех пайдаэца мотт Іаморехь хааран лехаман гІирсах санна; хьолан бакь долчун а, лууш долчун а йукъара цхьаьнацадогІург гойту хаттарш кепе дало а, долуш дерг а, лоьхуш дерг а шен лаамехь дІахІотто а;

шена хетарг а, кхечарна хетарг а бакь хиларх лаьцна гипотеза кхолла, шена хетарг а, ойла а тІечІагІйан;

дарийн алгоритм хІотто, дешаран хьесапкхочушдарехь цунах пайдаэца;

меттан дакъойн, процессийн, бахьанин-тІаьхьалонан уьйрийн, объектийн вовшашца йозуш хиларан башхаллаш дІахІитторехь ша хІоттийнчу планаца жима таллам бан;

лингвистически таллам (эксперимент) барехь схьаэцначу хааман мегаш хиларан а, бакьхиларан а мах хадо; биначу тидаме, талламе хьаьжжина, жамІаш ша кепе дало; схьаэцна жамІаш бакьхиларан мах хадоран гІирсаш караберзо;

процессийн, хиламийн кхин дІа хила тарлуш долу кхиара, тера догІучу хьелашкахь церан тІаьхалонаш а билгалйаха, ткьа иштта керлачу хьелашкахь а, контексташкахь а церан кхиарах лаьцна шайна хетарг ала.

Хаамца болх бар:

деллачу дешаран хьесапе а, йалийнчу критерешка а хьаьжжина, хаамаш лахарехь а, схьакъасторехь а тайп-тайпанчу кепех, гІирсех, жоп дехарх пайдаэца;

тексташкахь, таблицашкахь, схемашкахь белла хаам схьакъасто, талла, къепе бало, хааман кхетам бала, цуьнан жамІ дан;

чулацамехь болу хаам бакь хиларе а, мегаш хиларе а хьаьжжина, текстан мах хадорхьама а, дешаран хьесапаш кхочушдаран Іалашонца оьшучу хаамах кхетархьама а ладогІаран а, йешаран а тайп-тайпанчу кепех пайдаэца;

хІиттийнчу Іалашонашка хьаьжжина, цхьана йа масех хьостанера хаамаш схьаэцархьама, жамІдархьама, къепе балорхьама маьІнин йешарх пайдаэца;

тайп-тайпанчу хаамийн хьостанашкара тера догІу тІечІагІдаршкаро (цхьа ойла, верси бакьйеш йа харцйеш йолу);

хаам луш йолу уггар гІолехь кеп (текст, презентаци, таблица, схема) ша схьахаржа а, кхочушден хьесапаш, коммуникативни хІоттаме хьаьжжина, чолхе йоцчу схемашца, диаграммашца, кхечу графикаца, церан вовшех йозуш хиларца гайта а;

хъехархочо йеллачу йа ша хІоттийнчу критерешца хааман тешаме хиларан мах хадор;
хаамаш къепе бало а, эвсараллица дагахь латто а.

2. Дешаран универсальни коммуникативни дараш карадерзор

ТІекаре:

тІекаренан хъелашка, Іалашонашка хъаьжжина, хетарг кхолла а, цунах кхета а, эмоцеш гайта; диалогашкахь а, дискуссешкахь а, барта монологически къамелехь а, йозанан тексташкахь аша (шена хетарг) гайта;

тІекаренан ишарш йаран (дешнашца боцу) гІирсаш бовза, йукъараллин хъаьркийн маьІнех кхета;

къовсаме хъелаш кхолладаран бахъанаш довза, къовсамаш малбан, дагадовла;

кхечеран дагахь долчух кхета, къамелхочуьнца лараме хила, хъайн дуьхьалонаш оздачу кепе йерзо;

диалог/дискусси дІаьаьарехь йийцаре йиллинчу темица догІу хаттарш дала а, хъесап кхочушдарна а, дика лаарца йолчу тІекаренна тІетарна атІехъажийна йолу ойланаш ала а;

шена хетарг диалоган кхечу декъашхошна хетачунна дуьхьалхІотто, башхаллаш а, позицийн тера хилар а гучудаккха;

йиначу меттан анализан, кхочушйинчу лингвистически экспериментан, талларан, проектан жамІаш нахана гуш-хезаш довзийта;

презентацин Іалашо а, аудиторин башхаллаш а лоруш, къамел даран барам ша харжа, цуьнга хъаьжжина, иллюстрацин материалах пайдаэцарца барта а, йозанан а тексташ хІитто.

ЦхъаьнагІуллакхдар:

билгал йолу проблема кхочушйарехь тобанца а, ша а бен болх гІолехьхиларх кхета а, цунах пайдаэца а, йуьхьарлаьцна Іалашо кхочушйарехь вовшашца зІе хиларан тобанан кепех пайдаэцар озшуш хилар билгалдаккха;

цхъаьна гІуллакхдаран Іалашо йуьхьарлаца, цу Іалашоне кхача цхъаьна дараш хІитто: гІуллакх дІасадекъа, барт бан, цхъаьна бечу белхан процесс а, жамІ а дийцаре дан; масех адамна хетачун жамІ дан, куьйгалла дан, тІедиллар кхочушдан, муьтІахь хила кийча хилар гучудаккха;

цхъаьна бен болх вовшахтохаран план хІотто, шен гІуллакх къасто (вовшашца зІе хиларан массо а декъашхочунна бакъахъа хетарг а, церан таронаш а лоруш), тобанан декъашхошна йукъахь хъесапаш дІасадекъа, белхан тобанийн кепашкахь дакъалаца (дийцаре диллар, вовшех дагавалар, «хъен штурм», кхийерш а);

белхан шен дакъа кхочушдан, оцудекъехьлакхарчу жамІашка кхача, тобанан кхечу декъашхойн дарашца шен

дарийн уйр хилийта;

йукъарчу балха тЕхь ша дакъалацаран эвсараллинмах хадо
вовшашца зЕ хиларан декъашхоша шаьш хИттийнчу
критерешца; жамIаш йуьхъанцарчу хьесапцаа, тобанан хIора
декъашхочун цу жамIашка кхачоран гIуллакхца адуста,
жобпаллин гуо дIасабекъа а, тобанна хьалха отчет йала кийча хила а.

3. Дешаран универсальни регулятивни дараш карадерзор

Ша-шен вовшахтохар:

дешаран а, дахаран а хьелашкахь кхочушйен проблемаш
гучуйаха;

сацам баран тайп-тайпана некъаш довза (ша цхьамма,
тобанехь сацам бар, тобано сацам бар);

хьесап кхочушдаран алгоритм (йа цуьнан дакъа)ша хIотто, болчу
гIирсашка а, шен таронашка а хьаьжжина, дешаран
хьесап кхочушдаран кеп къасто, сацаман йеллаварианташ
тIечIагIйан;

дарийн планша хIотто, иза кхочушйарехь оьшу нисдарш
йукъадало;

шена хетарг къасто а, шен сацамах жобпаллатIеэца а.

Ша-шен таллар:

ша-шен талларан(цу йукъахь къамелан а), ша-шен
догдаийтаран,рефлексинтайп-тайпана кепаш карайерзо;

дешаран хьолан нийса мах хадо а, иза хийцаран план
йало а;

дешаран хьесап кхочушдарехь хила тарлуш йолу халонаш ган а,
хийцалучу хьелашна адаптаци йан а;

гIуллакхдаран жамIашка кхачаран (цакхачаран) бахъанех кхето;
коммуникативни аьтто цахиларан бахъанех кхета а, уьш ца хилийта
хаа а, карадерзийнчу къамелан зеделлачун мах хадо,
тIекаренанIалашонашка а, хьелашка а хьаьжжина, шен къамел
нисдан а; тIекаренан Iалашонан а,хьелийн а жамI цхьаьнадаран мах
хадо.

Синхаамийн интеллект:

шен а, кхечеран а синхаамаш тЕхь урхалла даран хьуьнар кхио;
синхаамаш хиларан бахъанаш гучудаха а, талла а; кхечу
стеган дагахь долчух а, цуьнан бахъанех а кхета, къамелан хьал а
толлуш; шен синхаамаш гайтаран кеп нисйан.

Ша а, кхиберш а тIеэцар:

кхечу стагах а, цунна хетачух а кхеташ хила; ша а, кхиверг а
гIалатвала бакьо йолушхиларх кхета;

ша а, кхиберш а,йемал ца беш, тIеэцар; цIеначу дагара
хила;

гонахарчу дерригенна а Iуналла дан йиш цахиларх кхета.

ПРЕДМЕТАН ЖАМІАШ

5КЛАСС

Дешархо Іемар ву:

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн меттан хьолах а, исбаьхьаллеха кхеташ хила, цунна тешалла деш долу масалш дало.

Лингвистикин коьрта дакъош, меттан а, къамелан а коьрта дакъош довза (аз, морфема, дош, дешнийн цхьаьнакхетар, предложени).

Мотта,къамела

Барта а, йозанан акъамелан, монологан а, диалоган а йукъара башхаллаш билгалйаха; хІора дийнан дахарехь а, дешарна тІехьажийна долу хьесапаш кхочушдарехь акъамелан гІуллакхдарантайпанийн башхаллаш тидаме эца.

Дахарехьбиначу тидамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тІехь барамехь 5 предложенел кІезиг доцу барта монологически аларш хІитто.

Лингвистически теманашна йолчу диалогехь а (Іамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тІехь йолчу диалогехь/полилогехь адакъалаца (барамехь 3 репликелкІезиг йоцуш).

Къамелан тайп-тайпанчу функциональни-маъІнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллинтексташка ладогІарантайп-тайпанакепаш карайерзо: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хьажаран, довзийтаран, Іаморан, лехаман.

Барамехь 90 дашал кІезиг йоцу йешнайа ладогІна текст барта схьайийца; йуьйцуш волчун йуьхь хийцарца текст схьайийца.

Барамехь 140 дашал кІезиг йоцчу ладогІначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функциональни-маъІнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацамах кхета: барта а, йозанехь а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догІу хаттарш хІитто а, царна жобпаш дала а; йозанан кепехь йуьхьанцарчутекстан чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийта (ма-дарра схьадийцарехь йуьхьанцарчутекстан барам 90 дашал кІезиг хила ца беза; дацдинчу схьадийцарехь – 95 дашал кІезиг хила ца беза).

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжинаалар кхоллархьама, меттан гІирсаш къасто.

Йозанехь вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахь 80 – 90 дешан барам болу текст тІера

схъайазйеш а; 10 – 15дашах лаьтта дешнийн диктант йазйеш а, хьалха Iамийна нийсайазйаран бакьонаш ларйеш xIоттийнчу 80 – 90дешан барам болчуйозучу текстан буха тIехьдиктант йазйеш а; тайп-тайпанчу лексически дошамех пайдаэца хаа; бартакьамелехь а, йозанехь а кьамелан оздангалла ларйан.

Текст

Текстан коьрта билгалонаш йовза; текст композиционни-маьIнин дакъошка (абзацашка) йекъа; текстан дакъош а, предложенеш а вовшахтосугIирсаш (дешан кепаш, цхьанаораман(гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххьийн цIерметдешнаш, дешан йухаалар)бовза; шен текст (барта а, йозанан а) кхолларехь оцу хаарех пайдаэца.

Текстан, цуьнан композиционнибашхаллийн маьIнин анализ йан,микротемийн а, абзацийн а масаллакьасто.

Текстан башхалонаш билгалйаха, цуьнан коьрта билгалонашца (тема, коьрта ойла, предложенийн грамматически уьйр, маьIнин цхьаалла, гIеххьа йуьзна хилар) йогIуш хиларе хьаьжжина а; кьамелан функциональни-маьIнин тайпанан текст хиларе хьаьжжина а.

Текст кхолларан практикехь (Iамийнчун барамехь) текстан коьртачу билгалонех а, кьамелан функциональни-маьIнийн башхаллех а, меттан функциональни тайп-тайпаналлех а долчу хаарех пайдаэца.

Текст кхолларан практикехь текстан (дийцар) коьрта билгалонех долчухаарех пайдаэца.

Дахарехь,книгаш йешарехь зеделлачунна тIе а тевжаш,тексташ-дийцарш кхолла;чулацаман суьртана тIе а тевжаш,тексташ кхолла; (цу йукьахь барамехь 3 йа цул сов предложенел кIезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш а; барамехь 60 дашал кIезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш а).

Кеп талхийна текст йухаметтахIотто; йуьхьанцарчу текстана тIе а тевжаш, йухаметтахIоттийна текст нисйан.

ЛадобгIначу а, йешначу а Iилманан-дешаран, исбаьхьаллин,Iилманан-кхетамейолчутекстийн хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: план xIотто (цхьалхе, чолхе) кхин дIа а текстан чулацам барта а, йозанан кепехь а йухаметтахIотторан Iалашонца;текстан чулацам,цу йукьахь дийцархочун йуьхь хуьйцуш а, схьабийца;тайп-тайпанчу хьостанашкара хаам схьахаржа а, цу йукьахьлингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, дешаран гIуллакхдарехь цунах пайдаэца а.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

Шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ церан чулацам кхачаме балоран Iалашонца тайан (бакь йолу материал таллар, текстан йуьхьанцара маьIнин анализ – маьIнин цхьаалла, дозуш хилар, хаамаш хилар).

Меттан функционални тайпанаш

Буьйцучу меттан, функционални стилийн, исбаьхьаллин литературин меттан башхаллашкьасто.

МЕТТАН СИСТЕМА

Фонетика.Графика.Орфоэпи

Аьзнийн башхалонаш билгалйаха; озана а, элпана йукьарчу башхаллах кхета, аьзнийн системин башхалонаш билгалйаха. Зевне а, кьора амуькьаза аьзнаш, деха а, доца а мукьа аьзнаш хазарехь кьасто а, нийса дIаала а.

Дешнашдешдакьошка декьа а, уьш нийса дIаала а. Оьрсийн маттара тIеэцна дешнаш аларехь нохчийн меттан аьзнийн кьепено а, интонацино а тIеIаткьам барца кхоллалуш йолу акцент дIайаккха.

Барта а, йозанца а дешан фонетически кьастам бан.

Интонацин коьрта дакьош кьасто.

Дешнаш аларан а, нийсайаздаран а практикехь фонетикех, графикех, орфоэпех долчу хаарех пайдаэца.

Орфографи

Нийсайаздаран практикехь орфографех долчу хаарех пайдаэца (цу йукьахь ду **й** элпан а, кьасторань, **ь**хьаьркийн анийсайаздарх долу хаарш а).

Лексикологи

Дешанлексически маьIна кьасто.

Кьамелехь цхьа маьIна долчу а, дукха маьIнаш долчу а дешнех нийсачу а, тIедеанчу а маьIнехьпайдаэца.

Синонимаш, антонимаш, омонимаш йовза.

Лексически дошамех пайдаэца хаа (маьIнин дошамах, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамех).

ЦIена нохчийн а, тIеэцна а дешнаш довза.

Кьамелехь дешнех,церан лексически цхьаьнадар тидаме а оьцуш, пайдаэца.

Фразеологи

Фразеологизмаш йовза. Фразеологизмийн маьIна дийца, уьш синонимашца а, йукьарчу дешнийн цхьаьнакхетаршца а хийца.

Кьамелехь фразеологически карчамехпайдаэца, пайдаэцаран гуо, тIекаренанхьелаштидаме а оьцуш.

Дешнийн лексически анализ йан (Iамийнчун барамехь).

Оьрсийн маттахь фразеологически эквиваленташ харжа.

Дешан хIоттам а, дошкхолладалар а.

Дашехь морфемаш йовза (орам, дешхьалхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схьакьасто.

Цхъанаораман (гергара) дешнаш харжа а, къасто а.
Дешнийн кхолладарехъ а, хийцадаларехъ а морфемашкахъ хийцалуш долу азнаш каро.

Схъадевлла а, схъадовлаза а долчу дешнийн лардаш къасто.
Дошкхолладаран коьрта кепаш, дешнийн кхолладаран зIенаш къасто.

Дешхъалхенана, суффиксана гIоьнца а, ткъа иштта лардаш вовшахкхетарца адешнаш кхолла.

Дешнийн морфемни анализ йан.

Чолхе дацдина дешнаш нийса дIаала а, царах нийса пайдаэца а.

Морфологи. Къамелан оздангалла. Орфографию

Морфологин коьрта кхетамаш бовза.

Коьртачу къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа.

Дешнийн лексико-грамматически тайпанех санна къамелан дакъойх, дешан грамматически маьIнех, нохчийн маттахъ дешарна тIехъажийна хъесапаш кхочушдарна леринчу къамелан дакъойн къепех долчу хаарех пайдаэца.

Къамел дарехъ а, тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехъ а морфологех долчу хаарех пайдаэца.

Цердош

Цердошкъамелан дакъа санна довза, йукъарчу маьIне а, хаттаре а хъаьжжина; цуьнан грамматически билгалонаш, синтаксически гIуллакх къасто; къамелехъ цо дечу гIуллакхах кхето.

Цердешнийн дукхаллин терахъан кепаш нийса кхолла а, къамелехъ царах пайдаэца а. Долахъ а, йукъара а цердешнаш къасто а, къамелехъ царах нийса пайдаэца а.

Цердешнийн грамматически классаш йовза.

1-, 2-, 3-, 4-чуй легарехъ долчу цердешнийн оьшучу дожаран кеп нийса кхолла а, къамелехъ цунах пайдаэца а.

Цердешнийн нийсайаздаран норманаш (цу йукъахъ цердешнашца *ца* нийсайаздаран норма а)ларйан.

Цердешнашна морфологически къастам бан.

Оьрсийн маттацадуьстича, нохчийн маттахъ цердешнийн башхаллех кхета.

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуаци

Синтаксисан дакъош довза (дешнийн цхъаьнакхетар а, предложени а); предложенера дешнийн цхъаьнакхетарш къасто; коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетарийн тайпанаш довза (цIеран, хандешан); дешнийн цхъаьнакхетаршна а, цхъалхечу предложенешна а синтаксически анализ йан; чолхечу предложенешна пунктуационни анализ йан (Iамийнчун барамехъ); тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехъ а, къамел дарехъ а

синтаксисах,пунктуацех долчу хаарех пайдаэца.

Чолхейовлазайолу цхьалхе предложенеш йовза; цхьанатайпанчу меженашца чолхейевлла цхьалхе предложенеш, цхьанатайпанчу меженашца йукъара дош долу а,тЕдерзарцайолу а предложенеш а чулоцуш;аларан Iалашонехъаьжжина (дийцаран, тЕдоджоран, хаттаран),эмоцин билгалоне хъаьжжина (айдаран, айдаран йоцу), грамматически лардийн масаллехъаьжжина (цхьалхе, чолхе), коьртаза меженаш хиларе хъаьжжина (йаьржина, йаржаза),предложенеш йовза; предложенин коьрта а (грамматически лард), коьртаза а меженаш къасто (Iамийнчун барамехь).

Диалогически а,монологически акъамелехь, кехат тЕхь, дIакхайкхорехь, и.д.кх.тЕдерзарх пайдаэца.ПредложенехьтЕдерзар а, подлежащи а вовшах къасто. Сацаран хъаьркаш хIитторах кхето.

тЕдерзарца, цхьанатайпанчу меженашца, цхьанатайпанчу меженашца йукъара дош долчу предложенешкахь; ма-дарра къамелаца йолчу предложенешкахь; хуттургаш йолчу а, хуттургаш йоцчуа уьйраца дозуш долчу дакъойх лаьттачу чолхечупредложенешкахь сацаран хъаьркаш хIитторан пунктуационни норманаш йозанехь ларйан; йозанехь диалог кечйан.

6КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт а, нохчийн историн, культурин синьобздангалле кхачоран гIирс а саннанохчийн матто дечу гIуллакхан башхалонаш билгалйаха.

Нохчийн литературинматтах лаьцна кхетам хила.

Мотта,къамела

Дахарехьбиначу тидамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тЕхь барамехь бпредложенел кIезиг доцу барта монологически аларш хIитто (монолог-суртхIоттор, монолог-дийцар, монолог-ойлайар);лингвистически темина болчу хаамца къамел дан. Барамехь4 репликелкIезиг йоцчу диалогехь (гIуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагабовлар)дакъалаца.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллинтексташка ладогIарантайп-тайпанакепаш карайерзо: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара. Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, довзийтаран, Iаморан, лехаман.

Барамехь 100 дашал кIезиг йоцу ладоьгIна йа йешна текст барта схьайийца.

Барамехь 160 дашал кIезиг йоцчу ладоьгIначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Илманан-дешаран,исбаьхьаллин текстийн чулацамах кхета:барта а, йозанехь а текстан тема а, коьрта оила а билгалйаккха;текстан

чулацамца догӀу хаттарш хӀитто а, царна жобпаш дала а;барта къамелехъ а, йозанан кепехъкъамелан тайп-тайпанчу функционални-маӀнин тайпанийн йешначу Гилманан-дешаран,исбаъхъаллин текстийн чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийта(ма-дарра схъадийцарехъ йуъхъанцарчутекстан барам барам130 дашал кӀезиг хила ца беза; дацдинчусхъадийцарехъ –135 дашал кӀезиг хила ца беза).

Къамелан хъелашка хъаъжжина, лексически гӀирсаш къасто; шен а, кхечун а къамелан мах хадо, нийсачу а, догӀуш долчу а, исбаъхъаллин а дешнех пайдаэцаре терра; маӀнийн дошамех пайдаэца.

Йозанехъ а, барта къамелехъ а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларӀан, цу йукъахъ 90 – 100 дешан барам болу текст тӀера схъайазйеш а; 15 – 20дашах лавтта дешнийн диктантйазйеш а, хъалха Iамийна нийсайазйаран бакъонаш ларӀеш хӀоттийначу 90 – 100дешан барам болчу йозучу текстан буха тӀехъдиктант йазйеш а; бартакъамелехъ а, йозанехъ а къамелан оздангалла ларӀан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашца йогӀуш; иза къамеланфункционални-маӀнинтайпа хиларе хъаъжжина.

Къамелантайп-тайпанчуфункционални-маӀнин тайпанийн текстийн башхалонаш билгалйаха; къамелан тайпа санна суртхӀотторанбашхалонаш билгалйаха (адаман куьцан,хӀусаман,Iаламан, меттиган, даран суртхӀоттор).

Текстехъ предложенеш вовшахтосу гӀирсаш гучубаха.

Тайп-тайпанчукепийн анализ кхочушйарехъ а, къамел дарехъ а къамелан функционални-маӀнин тайпанех долчу хаарехпайдаэца; шен текст кхолларехъ текстан коьртачу билгалонех долчу хаарех пайдаэца.

Текстан, цуьнан композиционнибашхаллийн маӀнин анализ йан,микротемийн а, абзацийн а масаллакъасто.

Къамелан тайп-тайпана функционални-маӀнин тайпанийн тексташ кхолла (дийцар, адаман куьцан,хӀусаман,Iаламан, меттиган, даран суртхӀоттор), книгаш йешарехъ, дахарехъ зеделлачунна, исбаъхъаллин кхоллараллина тӀе а тевжаш (цу йукъахъ барамехъ 5йа цул сов предложенел кӀезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш а; сочиненин функционални тайпанца а, жанраца а, темин башхаллица а йогӀуш, барамехъ 80 дашал кӀезиг йоцу классехъ йазйеш йолу сочиненеш а).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: кхин дӀатекстан чулацам барта а, йозанан а кепехъ йухаметтахӀотторан Iалашонца йешначу текстан план хӀотто (цхъалхе, чолхе; цӀеран, хаттаран); ладоьгӀначу а, йешначу а текстехъ коьрта а, коьртаза а хаам гучубаккха; тайп-тайпанчу хьостанашкара,цу йукъахъ лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам

схъахаржа а, дешаран гУллакхдарехъ цунах пайдаэца а.

Йеллачу темина презентацин кепехъ хаам схъагайта.

ЛадоьГначу йа йешначу Илманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехъ схъагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехъ схъагайта.

Вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш йовзарна те а тевжаш, шен тексташ тайан.

Меттан функционални тайпанаш

Къамелан гУллакхан стилан, къамелан Илманан стилан башхалонашбилгалйаха; Илманан хаам а, дошаман статья а хЮтторан лехамаш бийца;меттан а, жанрийн а тайп-тайпанчу функционални тайпанех йолчу тексташна анализ йан (дийцар, Дахъедар, расписка; дошаман статья, Илманан хаам).

Тайп-тайпанчукепийн меттананализ кхочушйарехъ а, къамел дарехъ а гУллакхан, Илманан стилех долчу хаарех пайдаэца.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла. Орфографи

Морфологин коьрта кхетамаш бовза. Къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа.Коьрта къамелан дакъош а, церан кепаш а йовза.

Билгалдош

Билгалдешан йукъара грамматически маьІна,морфологически билгалонаш,синтаксически гУллакх къасто; къамелехъ цо дечу гУллакхах кхето; маьІне а,грамматическибилгалонашка хъаьжжина, билгалдешанмухаллин, йукъаметтигаллин тайпанаш къасто.

Цхьаллин а, дукхаллин а терахъехъ долчу билгалдешнийн дожарийн чаккхенаш нийса ала а, йазйан а.Йеллачу морфологически билгалонашка хъаьжжина, билгалдешнаш тайпанашка декъа.

Мухаллинбилгалдешнийн даржаш нийса кхолла.

Билгалдешнаш терахъашца а, классашца а хийца.

1-, 2-чуй легарехъ долчубилгалдешнийн оьшуш йолу дожаран кеп, контекстаца хила ма-йеззара, нийса кхолла а, къамелехъ цунах пайдаэца а.

Билгалдешнийн дошкхолладаларан норманаш, билгалдешнийн аларан норманаш ларйан.

Билгалдешнашна морфологически къастам бан.

Терахъдош

Терахъдешан йукъара грамматически маьІна, морфологически билгалонаш,синтаксически функцеш къасто. Масаллин маьІна долчу кхечу къамелан дакъойн дешнех

терахъдешнаш къасто. Масаллин а, дакъойн а терахъдешнаш нийса ала а, йаздан а; къамелехъ царах тайп-тайпанчу дожарийн кепехъпайдаэца. РогIаллин а, гулдаран а терахъдешнех къамелехъ нийса пайдаэца.

ХIоттаме хъаьжжина, терахъдешнийн тайпанаш къасто.

Терахъдешнаш легадан хаа а, церан легаран, дошкхолладаларан, синтаксически функцийн башхаллаш билгалйаха а; Илманан тексташкахъ, гIуллакхан къамелехъ терахъдешнех пайдаэцаран башхаллаш,къамелехъ цара дечу гIуллакхан башхалонаш билгалйаха.

Терахъдешнийн нийсайаздаран норманаш ларйан.

Терахъдешнашна морфологически къастам бан.

Оьрсийн маттаца дуьстича, нохчийн маттахъ терахъдешан башхаллех кхета.

Церметдош

Церметдешнашдовза;йукъара грамматически маьIна къасто;цIерметдешнийн тайпанашкъасто;цIерметдешнаш легадан хаа;церан легаран,дошкхолладаларан, синтаксически функцийн, къамелехъ цара дечу гIуллакхан башхаллаш билгалйаха.

Йеллачу морфологически билгалонашка хъаьжжина, цIерметдешнаш тайпанашка декъа.

Церниг а, лач а дожаршкахъ йаххьийн цIерметдешнийн масалш дало.Предложенешкахъ дацаран а, къастамза а цIерметдешнех пайдаэца.

Церметдешнашнаморфологически къастам бан.

Литературин меттан стилаш а, нийсайаздаран норманаш а ларйеш, предложенешкахъцIерметдешнех пайдаэца хаа.

Хандош

Хандешан йукъара грамматически маьIна,морфологически билгалонаш,синтаксически функцеш къасто; къамелехъ цо дечу гIуллакхах кхето.

Хандешан инфинитиван (билгалзачу кепан) грамматическибилгалонаш йийца, цуьнан лард схъакъасто.

Грамматическибилгалонашка а, маьIне а хъаьжжина, карарчу,йаханчу,йогIучу хенан хандешнаш къасто. Карарчу хенанхандешнийннийсайаздаран норманаш ларйан;йаханчу хенанкепаш нийса кхолла а, йазйан а.ЙогIучухенан кепаш нийса кхоллаа, йазйан а.

Хандешан цхьаллин а, дукхазаллин а кепаш къасто.

Терахъашца а, классан гайтамашца а хийцалуш долчу хандешнех предложенешкахъ пайдаэца.

Хандешнашнаморфологически къастам бан (Iамийнчун барамехъ).

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Кхуьуш болчу хиламах санна маттах кхетам хила. Къоман меттан а, культурина, историна уьйрах кхета (масалш дало).

Мотт а, къамел а

Тидамийн, шен битамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме литература йешаран буха тIехь барамехь 7предложенел кIезиг доцу барта монологически аларш хIитто (монолог-суртхIоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар); Илманан хаамах лаьцна къамел дан.

Лингвистически теманашна а (Iамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тIехь йолчу теманашна а барамехь 5 репликелкIезиг йоцчу диалогехь дакъалаца.

Диалоган тайп-тайпана кепаш карайерзо: диалог – хаамах жоп дехар, диалог – хаам бар.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маъIнин тайпанийн публицистикин тексташка ладогIаран тайп-тайпана кепаш карайерзо (харжаман, довзийтаран, дуьхенгара).

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хьажаран, Iаморан, довзийтаран, лехаман.

Барамехь 110 дашал кIезиг йоцу ладобгIна йа йешна текст барта схьайийца хаа.

Барамехь 190 дашал кIезиг йоцчу ладобгIначу а, йешначу а публицистикин текстийн (ойлайар-тIечIагIдар, ойлайар-кхетор, ойлайар-дийцар) чулацамах кхета: барта а, йозанехь а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догIу хаттарш хIитто а, царна жобпаш дала а; барта а, йозанан кепехь а ладобгIначу публицистикин текстийн чулацам ма-барра а, бацбина а, хоржуш а бовзийта (ма-дарра схьадийцарехь йуьхьанцарчу текстан барам 170 дашал кIезиг хила ца беза; дацдинчу а, харжаман а схьадийцарехь – 180 дашал кIезиг хила ца беза).

Iалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьабжжина алар кхоллархьама, меттан гIирсаш нийса къасто.

Йозанехь а, барта къамелехь а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахь 100 – 110 дешан барам болу текст тIера схьайазйеш а; 20 – 25 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хьалха Iамийна нийсайазйаран бакьонаш ларйеш хIоттийначу 100 – 110 дешан барам болчуйозучу текстан буха тIехь диктант йазйеш а; йозанехь къамелан оздангаллин бакьонаш ларйан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашца йогIуш; текстандIахIоттам а, абзацашка йекъаран башхаллаш а, текстера меттансуртхIотторангIирсаш а гучубаха.

Текстан маънин а, цуънан композиционнибашхаллийн а анализ йан,микротемийн а, абзацийн а масаллакъасто.

Текстан предложенийн, дакъойн уйран лексически а, грамматически а гирсашгучубаха.

Дахарехъ, книгаш йешарехъ зеделлачунна, исбаъхъаллин кхоллараллина те а тевжаш, къамелан тайп-тайпана функционални-маънин тайпанийн тексташ кхолла (цу йукъахъ барамехъ 6 йа цул сов предложенел кезиг йоцу сочиненеш-миниатюралаш;сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йогуш, барамехъ 120 дашал кезиг йоцу классехъ йазйеш йолу сочиненеш).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: кхин датекустан чулацам барта а, йозанан а кепехъ йухаметтахотторан лалашонца йешначу текстан план хотто (цхъалхе, чолхе; церан, хаттаран, тезисан); текстехъ коьрта а, коьртаза а хаам гучубаккха; дийцархочун йуьхъ хуьйцуш, текстан чулацам схъабийца; текстан хаамаш хийцаран кепех пайдаэца; тайп-тайпанчу хьостанашкара,цу йукъахъ лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схъахаржа а, дешаран гуллакхехъ цунах пайдаэца а.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехъ схъагайта.

Илманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехъ схъагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехъ схъагайта.

Тексташ тайан: йуьхъанцара а, тайина а тексташ дуюхъ-уюхъал хотто;вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш хаарна те а тевжаш, шен тексташ,церан чулацам а, кепаш а кхачаме йалоран лалашонца, тайан.

Меттан функционални тайпанаш

Меттан функционалнитайпанийн башхалонаш билгалйаха: буйцу мотта, функционалнистилаша (Илманан, публицистикин, гуллакхан), исбаъхъаллин литературин мотт.

Публицистикин стилан а (цу йукъахъ пайдаэцаран гуо а, функцеш а),публицистикинстилахъ йолчу тексташкахъметтан суртхотторангирсех пайдаэцаран а, публицистикинстилахътексташхитторан норманийн а башхаллаш, жанрийн башхаллаш (интервью, репортаж, йоза) билгалйаха.

Интервьюн, репортажан, йозананжанрехъ публицистикин стилантексташ кхолла; гуллакхан кехаташ кечдан.

Публицистикин стилантексташхиттораннорманаш хаа.

Гуллакхан стилан башхаллашбилгалйаха (цу йукъахъ пайдаэцаран гуо, функцеш,меттанбашхаллаш).

Тайп-тайпанчукепийн меттананализ кхочушйарехъ а, къамел дарехъ а меттанфункционалнитайпанехдолчу хаарехпайдаэца.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оъздангалла

Къорта а, гІуллакхан а къамелан дакъойн дешнаш къасто, Хандешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто.

Къортачу къамелан дакъойн дешнийн морфологически анализ йан.

Хандош

Хандош къамелан дакъа санна билгалдаккха, шен маъІне а, грамматически билгалонашка а хъаъжжина; цуънан синтаксически гІуллакх къасто.

Хандешан спряженеш билгалйаха, хандешнаш спряженешца хийца хаа.

Кхечуънга довлу а, ца довлу а хандешнаш довза.

Билгала, бехкаман, лааран, тІедожоран саттамашкахъ долу хандешнаш каро а, билгалдаха а, къамелехъ царех нийса пайдаэца а; тІедожоран саттамехъ хандашца долу аларш интонацицанийса кечдан.

Хандешан латтабийн а, хаттаран а кепаш къасто хаа; оърсийн маттацадуъстича, нохчийн маттахъ хандешан башхаллах кхета.

Хандешнашца дацаран дакъалгаш (*ца, ма*) нийсайаздаран бакъонах пайдаэца.

Хандешнашна морфологически къастам бан.

Причасти

Хандешан кепан санна причастин башхалонаш билгалйаха. Причастехъ хандешан а, билгалдешан а билгалонаш къасто.

Причастеш легайан. Карарчу а, йаханчу а, йогІучу а хенан причастийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйаран а, причастешца *ца* нийсайаздаран а бакъонех пайдаэца.

Лааме а, лаамаза а причастеш къасто а, къамелехъ царех пайдаэца хаа а.

Причастийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехъ пайдаэца.

Причасти дозуш долу доша долуш, дешнийн цхъаънакхетарш хІитто. Причастин карчамаш кхолла.

Причастин карчамца йолчу предложенешкахъ нийса сацаран хъаъркаш хІитто.

Причастин карчамашца йолу предложенеш нийсайазйаран карадерзарш кхачаме дало. Предложенехъ причастин гІуллакх къасто.

Дешнийн цхъаънакхетаршкахъ (*прич.+цІерд.*) бартбаран уьйр нийса къасто.

Деепричасти

Хандешан кепан санна деепричастин башхалонаш билгалйаха.

Деепричастехъ хандешан а, куцдешан а билгалонаш къасто. Карарчу а, йаханчу а, йогучу а хенан деепричастеш кхолла.

Къамелехъ йогучохъ деепричастех пайдаэца.

Деепричастийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехъ пайдаэца.

Деепричастин карчам кхолла. Предложенехъ деепричастин г'уллакх къасто. Деепричастин карчамехъ коьрта дош, деепричастих дозуш долу дешнаш схъакъасто, ткъа иштта деепричастин карчам шех бозуш долу хандош схъалаха; деепричастех къамелехъ пайдаэца.

Деепричастешца а, деепричастин карчамашца а предложенеш нийса х'итто.

Деепричастица а, деепричастин карчамца а йолчу предложенешкахъ нийса сацаран хъаьркаш х'итто.

Деепричастешца **ца** дакъалг нийсайаздаран бакъонах пайдаэца.

Масдар

Масдар хандешан кеп санна билгалдаккха, шен маь'не а, грамматически билгалонашка хъаьжжина; цуьнан синтаксически г'уллакх къасто.

Предложенешкахъ масдарех нийса пайдаэца хаа. Масдаран дожарийн кепаш нийсайазйар кхачаме йало.

Къамелан тайп-тайпанчу кепашка а, стилашка а хъаьжжина, дозучу къамелехъ масдаран карчамех пайдаэца.

Масдаран карчамца йолчу предложенехъ нийса сацаран хъаьркаш х'итто.

Масдарца **ца** нийсайаздаран бакъонах пайдаэца.

Куцдош

Къамелехъ куцдешнаш довза. Куцдешнийн йукъара грамматически маь'на къасто; маь'не хъаьжжина, куцдешнийн тайпанаш къасто; куцдешнаш кхолладаларан, церан синтаксически билгалонийн, къамелехъ цо дечу г'уллакхан башхаллаш билгалйаха.

Куцдешнийн даржаш кхолладаларан, куцдешнаш аларан норманаш ларйан.

Куцдешнашнаморфологически къастам бан.

Куцдешнаш цхъаьна а, къаьстина а, дефисца а йаздаран бакъонех пайдаэца.

Г'уллакхан къамелан дакъош

Г'уллакхан къамелан дакъойн йукъара билгалонаш йийца; коьрта къамелан дакъойх уьш къаьсташ хилархкхето.

Дештаьхье

Къамелехъ дештаьхьенех пайдаэца, тайп-тайпанчу дожаршкахъ долчу ц'ердешнашца а, ц'ерметдешнашца а

цхъабнайогуш.

Маџне хъабжжина, дештџахъенийн тайпанаш билгалдаха. Дештџахъенаш нийсайазйаран норманаш ларйан.

Хуттург

Гуллакхан кџамелан декъан санна хуттурган башхалонашбилгалйаха; маџне, хџоттаме хъабжжина, хуттургийн тайпанаш билгалдаха; предложенин цхъанатайпана меженаш а,чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосу гџирсаш санна текстех цо ден гуллакх довзийта.

Кџамелехъ хуттургех пайдаэца, церан маџне а, стилистикин башхаллашка а хъабжжина; хуттургаш нийсайазйаран, хуттургашца йолчу чолхечу предложенешкахъ сацаран хъабркаш хџитторан, *а, џа* хуттургашца йолчу предложенешкахъ сацаран хъабркаш хџитторан норманаш ларйан.

Хуттургех-синонимех пайдаэца.

Хуттургийн морфологически анализйан, оцу хаарех кџамелехъ пайдаэца.

Дакъалг

Гуллакхан кџамелан декъан санна дакъалганбашхалонашбилгалйаха; маџне хъабжжина, дакъалгийн тайпанаш билгалдаха; дешан а,текстан а шатайпа маџна довзийтарехъ, хандешан кепаш кхоллайаларехъ цо ден гуллакх довзийта; дакъалгашца йолчу предложенийн интонацин башхаллех кхета.

Кџамелехъ хуттургех пайдаэца, церан маџне а, стилистикин билгалоне а хъабжжина; дакъалгаш нийсайазйаран норманаш ларйан.

Дакъалгийн морфологически анализйан, оцу хаарех кџамелехъ пайдаэца.

Айдардош

Дешнийн шатайпанчу тобанан санна айдардешан башхалонаш билгалйаха; маџне хъабжжина, айдардешнийн тайпанаш билгалдаха; кџамелехъ айдардешан гуллакх довзийта. Азтардаран дешнийн башхаллаш а, кџамелехъ, исбаъхъаллин литературехъ царах пайдаэцар а билгалдаккха.

Айдардешнийн морфологически анализйан, оцу хаарех кџамелехъ пайдаэца.

Айдардешнашца йолчу предложенешкахъ сацаран хъабркаш хџитторан норманаш ларйан.

8КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Кавказан кџаьмнийн меттанех цхъаннах санна нохчийн маттах кхетам хила.

Мотт а, къамел а

Дахарехъ биначу тидамийн, шен битамийн, Илманан-дешаран, исбаъхъаллин, Илманан-кхетаме йолу, публицистикин литература йешаран буха тІехъ барамехъ 8 предложенел кІезиг доцу барта монологически аларш хІитто (монолог-суртхІоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар); Илманан хаамах лаъчна къамел дан.

Лингвистически теманашна а (Іамийнчун барамехъ), дахарехъ биначу тидамийн буха тІехъ йолчу теманашна а барамехъ6 репликелкІезиг йоцчу диалогехъ дакъалаца.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маъІнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаъхъаллин, публицистикин тексташка ладогІаран тайп-тайпана кепаш(харжаман, довзийтаран, дуьхенгара)карайерзо.

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, довзийтаран, Іаморан, лехаман.

Барамехъ120 дашалкІезиг йоцу йешна йа ладогІна текст барта схъаййца.

Барамехъ230 дашалкІезиг йоцчу къамелан тайп-тайпанчу функционални-маъІнин тайпанийн йешначу а, ладогІначу а Илманан-дешаран, исбаъхъаллин, публицистикин текстийн чулацамах кхета:къамелан тайп-тайпанчу функционални-маъІнин тайпанийн йешначу а, ладогІначу а Илманан-дешаран, исбаъхъаллин, публицистикин текстийн чулацам ма-барра,бацбина, хоржуш барта а, йозанан а кепехъ схъабийца;(ма-дарра схъадийцарехъ йуьхъанцарчу текстан барам 210 дашал кІезиг хила ца беза; дацдина а, харжаман а схъадийцарехъ – 230 дашал кІезиг хила ца беза).

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархъама, меттан гІирсаш къасто.

Йозанехъ а, барта къамелехъ а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахъ 110 – 120 дешан барам болу текст тІера схъайазйеш а; 25 – 30дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хъалха Іамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хІоттийнчу 110 – 120дешан барам болчуйозучу текстан буха тІехъдиктант йазйеш а; йозанехъ къамелан оздангаллин бакъонаш ларйан; къамелехъ бІаьцах а, уьшарех а пайдаэцаран башхаллех кхета; къамелан оздангаллин барам къоман башхаллашца боьзна хиларх кхето; барта къамелехъ а, йозанехъ а нохчийн къамелан оздангаллин бакъонаш ларйан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашца йогІуш: темица, коьртачу ойланца, предложенийн грамматически уьйраца, маъІнин цхъааллица,гІеххъа йуьзна хиларца;текстехъпредложенеш

вовшахтосу некъаш а, гIирсаш а гайта; текстан анализ йан, къамелан функционални-маъIнин тайпанан текст хиларе хъаьжжина; текстехьметтансуртхIотторан гIирсаш талла.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маъIнин тайпанийн тексташ йовза;меттан а, жанрийн а тайп-тайпанчу функционални тайпанийн тексташ талла; меттан тайп-тайпана анализ кхочушйарехь а, къамелехь а оцу хаарех пайдаэца.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, исбаьхьаллин кхолларалина тIе а тевжаш, къамелан тайп-тайпана функционални-маъIнин тайпанийн тексташ кхолла(цу йукъахь барамехь 7 йа цул сов предложенел кIезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш;сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йогуш, барамехь 160 дашал кIезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: тезисаш, конспект кхолла; тайп-тайпанчу хьостанашкара,цу йукъахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схьахаржа, дешаран гIуллакхехь цунах пайдаэца.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

ЛадобгIначу йа йешначу Iилманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехь схьагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехь схьагайта.

Тексташ тайан: шен/кхечу дешархоша кхоьल्लीна тексташ церан чулацам а, кеп а кхачаме йалоран Iалашонца; йуьхьанцара а, тайина а тексташ дубьхь-дубьхьал хIитто.

Меттан функционални тайпанаш

ГIуллакхан стилан а (дIахьедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика),Iилманан стилан а, Iилманан стиланкоьртачу жанрийн а (реферат, Iилманан тема доклад) башхаллаш билгалйаха, текстехь тайп-тайпанчу функционални тайпанийн цхьаьнадар а, текстехь предложенеш вовшахтосу гIирсаш а гучубаха.

ГIуллакхан стилан (дIахьедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика), публицистикин жанрийн тексташ кхолла; гIуллакхан кехаташ кечдан.

Iалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархьама, меттан гIирсаш къасто.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуаци

Синтаксисах лингвистикин декъах саннакхетам хилар.

Дешнийн цхьаьнакхетарш а, предложенеш а синтаксисан дакъош санна довза.

Сацаран хъаьркийн функцеш къасто.

Дешнийн цхъаьнакхетар

Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетарш довза: цӀеран, хандешан; дешнийн цхъаьнакхетарехь карарчу уьйран тайпа билгалдаккха: бартбар, урхалла, тӀетовжар.

Дешнийн цхъаьнакхетарш хӀитторан норманех пайдаэца. Урхаллехь а, бартбарехь а дозуш долчу дешан кепаш нийса пайдаэца.

Дешнийн цхъаьнакхетарийн синтаксически анализан.

Предложени

Предложенин а, барта, йозанан къамелехь предложени кечӀаран гӀирсан а коьртачу билгалонийн башхалонаш билгалйаха; сацаран хъаьркийн функцеш къасто.

Аларан лалашоне, эмоцин билгалоне хъаьжжина, предложенеш йовза, церан интонацин а, маӀнин а башхаллаш, тӀедожоран предложенешкахь хьадар гайтаран меттан кепаш билгалйаха; публицистикин стилан тексташкахь риторически айдарх, схьадийцаран хаттаран-жобпийн кепех пайдаэца.

Грамматически лардийн масалле хъаьжжина, предложенеш йовза; подлежащин хиларан кепаш, сказуемин тайпанаш а (хандешан цхьалхе, хандешан хӀоттаман, цӀеран хӀоттаман), сказуемин хиларан кепаша.

Подлежащиний, сказуеминий йукъахь тире йилларан норманех пайдаэца.

Коьрта а, коьртаза а меженаш хиларе хъаьжжина, предложенеш йовза, йуьззина, йуьззина йоцу предложенеш йовза (диалоган къамелехь йуьззина йоцчу предложенеш пайдаэцаран, барта къамелехь йуьззина йоцчу предложенин интонаци ларйаран башхаллех кхета).

Предложенин коьртазчу меженийн тайпанаш къасто (берта а, бертаза а къастамаш, йуххедиллар къастаман шатайпа кеп санна; нийса а, лач а кхачамаш, латтабийн тайпанаш).

ЦхьанахӀоттаман предложенеш, церан грамматически билгалонаш, коьрта меженаш билгалйахаран морфологически гӀирсаш бовза; цхьанахӀоттаман предложенийн тайпанаш къасто (цӀеран предложени, билгала-йуьхьан предложени, билгалза-йуьхьан предложени, йукъара-йуьхьан предложени, йуьхьза предложени); цхьанахӀоттаман предложенийн а, шинахӀоттаман йуьззина йоцчу предложенийн а грамматически башхаллаш билгалйаха; цхьанахӀоттаман а, шинахӀоттаман а предложенийн синтаксически тера догӀурггучуда ккха; къамелехь цхьанахӀоттаман предложенеш пайдаэцаран башхаллех кхета; *хӀаь, хӀан-хӀа* дешнашца йолчу предложенийн грамматически а, пунктуационни а, интонацина башхаллаш билгалйаха.

Предложенияйн цхъанатайпанчу меженийн а, уьш вовшахтосучу гIирсийн а (хуттургаш йолу а, хуттургаш йоцу а уьйр) билгалонийн башхалонаш билгалйаха; цхъанатайпана а, цхъанатайпана боцу а къастамаш бовза; цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш схъакаро; тайп-тайпанчу кепара йолу цхъанатайпана меженаш цхъаьнайалорах къамелехь пайдаэцаран башхаллех кхета.

Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дош долчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш а, йух-йуха йалочу **а, йа** хуттургашца йозучу цхъанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахьсацаран хъаьркаш а хIитторан норманех пайдаэца.

Чолхейовлаза цхъалхе предложенеш йовза, цу йукъахь цхъанатайпана боцчу къастамашца йолу предложенеш а; цхъанатайпанчу меженашца чолхейевлла цхъалхе предложенеш, цхъанатайпанчу меженашца йукъара дош долу предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца а, тIедерзарца а, йукъадало дешнашца а, йукъахIитто конструкцешца а, айдардешнашца а чолхейевлла предложенеш а чулоцуш.

Предложенияин шакъаьстинчу меженийн тайпанаш къасто, бертачу а, бертазчу а къастамийн (цу йукъахь йуххедиллар а), латтамийн, латтаман дурсийншакъастаран норманех пайдаэца. Дустаран карчамца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хIитторан норманех а; бертачу а, бертазчу а къастамийн (цу йукъахь йуххедиллар а), латтамийн, латтаман дурсийн шакъастаран норманех а; йукъайалочу а, йукъахIитточу а конструкцешца, тIедерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хIитторан норманех а пайдаэца.

Диалоган а, монологан а къамелехь, кехат йаздарехь, дIакхайкхорехь, и.д.кх. тIедерзарх пайдаэца.

Йукъайало а, йукъахIитто а конструкцеш къасто; йукъайалочу а, йукъахIитточуа конструкцешца, тIедерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенех къамелехь пайдаэцаран башхаллех кхета, цара дечу гIуллакхах кхета; предложенин меженех тера догIуш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхъаьнакхетарш гучудаха.

Йукъадало дешнашца, предложенешца йукъахIитточу конструкцешца а, тIедерзаршца а (даьржинчу а, даржазчу а), айдардешнашца а йолу предложенеш хIитторан норманех пайдаэца.

Тешна хилар, тайп-тайпана синхаамаш, мах хадор, тидам тIебахийтар, и.д.кх. гайтархъама, къамелехь йукъадалочу дешнех пайдаэца.

Йукъадалочу дешнашца, йукъахIитточу конструкцешцайолчу предложенешкахь интонаци а, пунктуаци а ларйан.

Предложенешна синтаксически а, пунктуационни а анализ йан.

Ма-дарра а, лач а къамел

Ма-дарра а, лач а къамел довза; ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенийн цхъаьнадогIург гучудаккха.

Диалог, цитаташ, ма-дарра къамелаца йолу предложенеш анийса кечйан.

Цитаташ йало а, алар йукъа цитаташ йалоран тайп-тайпанчу кепех пайдаэца а хаа.

Ма-дарра а, лач а къамелаца предложенеш хIитторан, цитаташ йалоран бакъонех пайдаэца.

Ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенешкахь, цитаташ йалорехь сацаран хъаьркаш хIитторан бакъонех пайдаэца.

9КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Адаман, республикин, йукъараллин дахарехь а нохчийн матто кхочушдечу гIуллакхах кхеташ хила; нохчийн меттан чобхьарчу а, арахьарчу а функцех кхета а, царах лаьцна дийца хаа а.

Мотг а, къамел а

Тидамийн, шен битамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тIехь барамехь 80 дашал кIезиг доцу барта монологически аларш хIитто: монолог-хаам, монолог-суртхIоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар; Илманан хаамах лаьцна къамел дан.

Дахаран, Илманан-дешаран (цу йукъахь лингвистически а), теманашна диалогически а, полилогическиа къамел дарехь (гIуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагавалар, хаамах жоп дехар, хаам бар) дакъалаца (барам б репликел кIезиг хила ца беза).

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин тексташка ладогIаран тайп-тайпана кепаш карайерзо (харжаман, довзийтаран, дубхенгара).

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, Iаморан, довзийтаран, лехаман.

Барамехь 130 дашал кIезиг йоцу йешна йа ладобгIна текст барта схъайийца.

Барамехь 280 дашал кIезиг йоцчу къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн ладобгIначу а, йешначу а Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин текстийн чулацамах кхета: къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн ладобгIначу а, йешначу а Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин текстийн чулацам ма-барра, бацбина, хоржушбарта а, йозанан а кепехь схъабийца; (ма-дарра схъадийцарехь йуьхьанцарчу текстан барам 250 дашал кIезиг хила ца

беза; дацдина а, харжаман а схъадийцарехь – 270 дашал кІезиг хила ца беза).

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархъама, меттан гІирсаш къасто.

Йозанехь а, барта къамелехь а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахь 120 – 130 дешан барам болу текст тІера схъайазйеш а; 30 – 35 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хьалха Іамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хІоттийнчу 120 – 130 дешан барам болчуйозучу текстан буха тІехь диктант йазйеш а.

Текст

Текстан анализ йан: текстан коьрта тема а, ойла а къасто а, царак ххето а; текстан коьрта тема йа ойла гойтуш йолу цІе харжа.

Текстан къамелан функционални-маьІнин тайпа къасто.

Текстехь тайпаналлин дакъош схъакаро – суртхІоттор, дийцар, ойлайар-тІечІагІдар, мах хадоран аларш.

Текстан чулацам билгалбаккха, цуьнан цІаре, коьрта маьІна чулоцучу дешнашка, дІадолоре йа дерзоре хъаьжжина.

Тайп-тайпанчу жанрашкахь йолчу текстийн къастаман билгалонаш гучуйаха.

Текстан буха тІехь алар кхолла: йешначуьнца йа ладоьгІначуьнца шен йолу йукъаметтиг барта а, йозанан а кепехь схъагайта.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, исбаьхьаллин произведенешна тІе а тевжаш, тексташ кхолла (цу йукъахь барамехь 8 йа цул сов предложенех лаьтташ йолу а, йа барамехь 6 – 7 чолхе дІахІоттам болчу предложенел кІезиг йоцу а сочиненеш-миниатюраш, нагахь оцу барамо тема схъа- йелла а, коьрта ойла схъагайта а таро хилийтахь); сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йогІуш, барамехь 220 дашал кІезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш.

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: текстехь коьрта а, коьртаза а хаамаш билгалбаха; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схъахаржа, дешаран гІуллакхехь цунах пайдаэца.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схъагайта. ЛадоьгІначу йа йешначу Іилманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехь схъагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехь схъагайта.

Шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ тайан, церан чулацам кхачама балоран Іалашонца (бакъ йолу материал таллар, текстан йуьхьанцара маьІнин анализ – маьІнин цхъаалла, дозуш хилар, хаам хилар).

Меттан функционални тайпанаш

Илманан стилаца богIуш болчу меттан гIирсийн, пайдаэцаран гуонан, гIуллакхийн, къамел даран тайпаналлин хъелийн, къамелан хъесапийн, исбаъхъаллин литературин меттан коъртачу башхаллийн, исбаъхъаллин произведенехъ буьйцучу меттан а, тайп-тайпанчу функциональнистилийн а элементашцхъаьнайалоранбашхалонаш билгалйаха.

Къамелан тайп-тайпана функциональни-маьIнин тайпанийн башхалонашбилгалйаха, цхъана текстехъ церан цхъаьнадаран башхаллех кхета; къамелан тайп-тайпанчу функциональни-маьIнин тайпанех, меттан функциональни тайпанех йолчу тексташкахъ меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцаран башхаллех кхета.

Шен текст кхолларехъ къамелан тайп-тайпанчу функциональни-маьIнин тайпанех, меттан функциональни тайпанех йолу тексташ хIитторан норманех а, конспект, тезисаш хIитторан, реферат йазйаран норманех а пайдаэца.

Конспект, тезисаш хIитто, рецензи, реферат йазйан.

Коммуникативни лехамашца а, меттан нийса хиларца а цхъаьнадогIуш долу шен а, кхечеран а тайп-тайпана функциональни хъажам болчу къамелан аларийн мах хадо; къамелан кхачамбацарш нисдан, текст тайан.

Исбаъхъаллин литературин меттан къастаман башхаллаш меттан кхечу функциональни тайпанашца йустарцагучуйаха. Йовза метафора, олицетворени, эпитет, гиперболо, дустар, и.д.кх.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуац

Чолхе предложени

Чолхечу предложенин дакъошна йукъа синтаксически уьйр тосу коърта гIирсаш гучубаха.

Тайп-тайпанчу уьйрашца йолу чолхе предложенеш, хуттургаш йоцу а, хуттургаш йолу а (чолхе-цхъаьнакхетта, чолхе-кара) предложенеш йовза.

Чолхе-цхъаьнакхетта предложени

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенин, цуьнан хIоттаман, чолхечу предложенин дакъойн маьIнин, дIахIоттаман, интонацин цхъааллин башхалонаш билгалйаха.

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенин дакъошна йукъара маьIнин йукъаметтигаш, дакъошна йукъахъ тайп-тайпана маьIнин уьйраш йолчу чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш гучуйаха.

Къамелехъ чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенех пайдаэцаран башхаллех кхета.

Чолхе-цхъаьнакхетта предложени хIотторан коъртачу норманех кхета.

Чолхе-цхъаьнакхетта предложени а, цхъанатайпанчу

меженашца йолу цхьалхе предложени а грамматически тера йогIуш хиларх кхета; къамелехь йогIуш йолчу конструкторех пайдаэца.

Чолхе-цхьабнакхеттачу предложенешна синтаксически а, пунктуационнианализ йан.

Чолхе-цхьабнакхеттачу предложенешкахь сацаран хьабркаш хIитторан норманех пайдаэца.

Чолхе-карара предложени

Чолхе-карара предложени йовза, предложенин коьрта а, тIетуху а дакъош а, чолхе-карарчу предложенин дакъош вовшахтосу гIирсаш а къасто.

Карара хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а довза.

Коьртачу а, тIетухучу а дакъошна йукьарчу маIнин башхаллашка, дIахIоттаме, уйран синтаксически гIирсашка хьабжжина, чолхе-карарчу предложенийн тайпанаш довза; церан хIоттаман башхаллаш гучуйаха.

Масех тIетухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш, тIетухучу декъаца (къастаман, кхачаман, латтабийн) йолу чолхе-карара предложенеш билгалйаха.

Чолхе-карара предложенеш а, шакъабстинчу меженашца йолу цхьалхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хиларх кхета; къамелехь йогIуш йолчу конструкторех пайдаэца.

Чолхе-карарчу предложенех цхьалхе предложенеш йан а, цхьалхечу предложенех чолхе предложенеш йан а, маIна а ца хуьйцуш.

Чолхе-карара предложени хIотторан коьртачу норманех а, къамелехь чолхе-карарчу предложенех пайдаэцаран башхаллех а кхета.

Чолхе-карарчу предложенешна синтаксически а, пунктуационнианализ йан.

Чолхе-карара предложенеш хIитторан а, цу предложенешкахь сацаран хьабркаш хIитторан а норманех пайдаэца.

Хуттургаш йоцу чолхе предложени

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукьарчу маIнин йукьаметтигийн а, уьш сацаран хьабркашца, интонацицакъасторана башхалонаш билгалйаха.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн тайпанаш къасто.Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехь нийса пайдаэца.

Хуттургаш йоцу чолхе предложени хIотторан коьртачу грамматически норманех а, къамелехь хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех пайдаэцаран башхаллех а кхета.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешна синтаксически а,

пунктуационни анализ йан.

Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йоглуш хилар гучудаккха, къамелехь йоглуш йолчу конструкцех пайдаэца; хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хитторан норманех пайдаэца.

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

5 КЛАСС

№ п/п	Программин дакьойн а, темийн а цѐрaш	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахьташ	Талламан белхаш	Кхоллара лин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Іамийнарг карладаккхар	3	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а. Лингвистика маттах лабцна Іилма санна. Лингвистикин коьрта дакьош	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Мотт а, къамел а. Монолог. Диалог. Полилог. Мотт гІуллакхдар санна	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 4. ТЕКСТ				
4.1.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан композиционни	2	0	0	www. desharkho.ru

	дIахIоттам. Къамелан функционални-маъIнин тайпанаш.				ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
4.2.	Дийцар къамелан тайпа санна. Текстан маъIнин анализ. Текстан хаамаш хийцар	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дакъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Меттан функционални тайпанаш (йукъара кхетам)	1	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		1	0	0	
Дакъа 6.МЕТТАН КЪЕПЕ					
6.1	Фонетика. Графика. Орфоэпи	10	0	1	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.2	Орфографи	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.3	Лексикологи	7	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.4	Фразеологи	3	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.5	Дешан хIоттам а, дошкхолладар а	10	1	1	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.

Дерриг:		33	2	2	
Дақъа 7. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
7.1	Морфологи лингвистикин дақъа санна	1	0	0	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
7.2	Цердош	16	1	0	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
Дерриг:		17	1	0	
Дақъа 8. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ					
8.1	Синтаксис лингвистикин дақъа санна. Дешнийн цхъаьнакхетар	5	0	1	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
8.2	Цхъалхе шинахІоттаман предложени	21	2	1	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
Дерриг:		26	2	2	
Дақъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар.	3	0	0	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
Дерриг:		3	0	0	
Дақъа 10. ЖАМІДАРАН ТАЛЛАР					
10.1	Сочинени	2			

10.2	Изложени	2			
10.3	Талламан белхаш	6			
Дерриг:		10			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

6 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐраш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхоллара ллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Гамийнарг карладаккхар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн меттан коърта функцеш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				

3.1.	Къамелан тайпанаш. Монолог а, диалог а. Церан башхаллаш а	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
Дакъа 4. ТЕКСТ					
4.1.	Текстан хаамаш хийцар. Функциоальни-маънин тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	СуртхЮотторан тайпанаш. Текстан маънин анализ	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дакъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Гуллакхан стиль. Илманан стиль	3	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	1	
Дакъа 6.МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
6.1	Билгалдош.	15	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

6.2	Терахьдош	19	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.3	Церметдош	18	2	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	Хандош	21	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		73	5	3	
Дакъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Тамийнарг карладаккхар, тӀечӀагӀдар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дакъа 10. ЖАМЦАРАН ТАЛЛАР					
10.1	Сочинени	2			
10.2	Изложени	2			
10.3	Талламан белхаш	6			
Дерриг:		10			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

7 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐрaш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхоллара ллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Гамийнарг карладаккхар	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн мотг кхуъуш болу хилам санна	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Монолог а, цуънан тайпанаш а. Диалог а, цуънан тайпанаш а	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	

Дақъа 4. ТЕКСТ					
4.1.	Текстан коърта билгалонаш (карладаккхар). Ойлайар къамеланфункционални-маъИнин тайпа санна.	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	Текстанхаамаш хийцар. Текстан маъИнин анализ	2	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		4	0	1	
Дақъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Къамелан стилаш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
МЕТТАН КЪЕПЕ					
Дақъа 6. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА					
6.1	Морфологи меттанИилманан дақъа санна (жамИдар)	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.2	Хандош	18	2	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

6.3	Причасти хандешан кепсанна	10	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	Деепричасти хандешан кепсанна	8	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.5	Масдар	7	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.6	Куцдош	12	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.7	Гуллакхан кьамелан дакъош	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.8	Дештгаъхье	4	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.9	Хуттург	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.10	Дакъалг	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

					www. urok95/ru.
6.11	Айдардош	4	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		73	6	3	
Дахъя 7. КАРЛАДАККХАР					
7.1	Гамийнарг карладаккхар, тГечГагГдар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дахъя 8. ЖАМЦАРАН ТАЛЛАР					
8.1	Сочинени	2			
8.2	Изложени	2			
8.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		11			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

8 КЛАСС

№	Программин дахъойн а, темийн а цГераш	Сахътийн барам	Электронни дешаран ресурс
---	---------------------------------------	----------------	---------------------------

п/п		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхоллара лин белхаш	
	Дақъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Гамийнарг карладаккхар	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
	Дақъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн мотт Кавказан кхечу къаьмнийн меттанашна йукъахъ	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		1	0	0	
	Дақъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Къамелан тайпанаш.Монолога,диалог а. Церан тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дақъа 4. ТЕКСТ				
4.1.	Текста, цуьнан коьрта билгалонаш а. Къамелан функционални-маьӀнин тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	Текстан маьӀнин анализ.	2	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

	Текстан хаамаш хийцар				https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		4	0	1	
Дагъя 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЪНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Гуллакханстиль. Гуллакхан стилан жанраш. Илманан стиль.Илманан стилан жанраш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
МЕТТАН КЪЕПЕ					
Дагъя 6. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ					
6.1	Синтаксислингвистикин дагъя санна. Пунктуаци. Сацаран хъаркийн функцеш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.2	Дешнийн цхъаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а. Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетаран тайпанаш.Дешнийн цхъаьнакхетарехъ карарчу уьйран кепаш	4	2	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.3	Предложени а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Предложеныйн тайпанаш	2	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	ШинахЮттаман предложени. Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард)	11	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

					www. urok95/ru.
6.5	Предложенин коьртаза меженаш	17	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.6	ЦъханахЮттаман предложенеш. ЦъханахЮттаман предложенийн тайпанаш	11	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.7	Чолхейаьлла цхьалхе предложени. Цъханатайпанчу меженашца йолу предложенеш	6	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.8	Шакъаьстинчу меженашца йолу предложнеш. Шакъаьстинчу меженийн тайпанаш	7	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.9	Тедерзаршца, йукъайалочу а, йукъахИиточу а конструкторшца йолу предложенеш. Тедерзар. Йукъайало конструкторш. ЙукъахИитто конструкторш	7	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.10	Ма-дарра а, лач а къамел. Цитировани	6	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.11	Грамматически талларш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		76	6	3	

Дагъя 7. КАРЛАДАККХАР					
7.1	Тамийнарг карладаккхар, тЕчТарТдар.	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дагъя 8. ЖАМЦАРАН ТАЛЛАР					
8.1	Сочинени	2			
8.2	Изложени	2			
8.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		11			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

9 КЛАСС

№ п/п	Программин дагъойн а, темийн а цТераш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхоллара лин белхаш	
	Дагъя 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Тамийнарг карладаккхар	5	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.

Дерриг:		5	1	0	
Дақъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ					
2.1.	Нохчийн Республицехъ нохчийн матто кхочушден гӀуллакх. Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахъ. Вайн заманан нохчийн литературин меттан норманаш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дақъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А					
3.1.	Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладаккхар). Къамелан гӀуллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладогӀар, йешар.	5	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дақъа 4. ТЕКСТ					
4.1.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а (жамӀдар). Къамелан функционални-маӀнин тайпанаш (жамӀдар). Текстан маӀнин анализ (жамӀдар). Текстан хаамаш хийцар.	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	Дийцар къамелан тайпа санна. Текстан маӀнин анализ. Текстан хаамаш хийцар	3	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	1	
Дақъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш. Исбаьхьаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къаьсташ хилар а. Илманан стиль.	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

					www. urok95/ru.
Дерриг:		4	0	0	
Дақъа 6. МЕТТАН КЪЕПЕ. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ					
6.1	Чолхе предложени	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.2	Чолхе-цхъаьнакхетта предложени	10	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.3	Чолхе-карара предложени	31	2	2	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	Хуттургаш йоцу чолхе предложени	16	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		59	4	4	
Дақъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар.	6	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		6	1	0	
Дақъа 10. ЖАМІДАРАН ТАЛІАР					

10.1	Сочинени	2			
10.2	Изложени	3			
10.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		12			
Программин сахътийн барам		99			

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

5 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талла ман белхаш	Кхоллараллин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (2 с.)					
1	Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
2	Лингвистика маттах лабцна Илма санна.	1	0	0		https://desharkho.ru/
	КАРЛАДАККХАР (3 с.+ 1с.)					
3	Гамийнарг карладаккхар. Дешан чаккхенгахь шала мукъаза элпаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
4	Къамелан дакъош. ЦӀердош.ЦӀердешан дожарш.	1	0	0		www.urok95.ru.
5	Билгалдош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
6	Хаарш талларан болх	1	1	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	ТЕКСТ (5 с.)					
7	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан композиционни дӀахӀоттам.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
8	Къамелан функциональни-маӀнин тайпанаш.	1	0	0		www.urok95.ru.
9	Дийцар къамелан тайпа санна.	1	0	0		https://desharkho.ru/
10	Текстан маӀнин анализ.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

11	Текстан хаамаш хийцар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
12	Метган функционални тайпанаш	1	0	0		www.urok95.ru .
	СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ (5 с.+1 с)					
13	Синтаксисах, пунктуацех лаьцна кхетам.	1	0	0		https://desharkho.ru/
14	Сацаран хьабркаш а, церан функцеш а.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
15	Дешнийн цхьабнакхетар а, предложени а синтаксисан дакъош.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
16	Дешнийн цхьабнакхетар а, цуьнан билгалонаш а.	1	0	0		www.urok95.ru .
17	Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьабжжина, дешнийн цхьабнакхетаран коьрта тайпанаш (цЦеран а, хандешан а).	1	0	0		https://desharkho.ru/
18	Изложени	1	0	1		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	ЦХЪАЛХЕ ШИНАХ1ОТТАМАН ПРЕДЛОЖЕНИ (21 с. + 2 с.)					
19	Предложени а, цуьнан билгалонаш а. Предложенийн тайпанаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
20	Талламан болх	1	1	0		www.urok95.ru .
21	Дийцаран предложенийн маънин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
22	Хаттаран предложенийн маънин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
23	Тедожоран предложенийн	1	0	0		https://ps95.ru/di

	маџнин а, интонацин а башхаллаш.					kdosham.ru/
24	Айдаран а, айдаран йоцчу а предложенийн маџнин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0		www.urok95.ru.
25	Предложенин чаккхенехь сацаран хьаьркаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
26	Интонаци.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
27	Сочинени	1	0	1		https://ps95.ru/dikdosham.ru/
28	Подлежащи.	1	0	0		www.urok95.ru.
29	Сказуеми.	1	0	0		https://desharkho.ru/
30	Предложенин коьртаза меженаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
31	Кхачам.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham.ru/
32	Къастам.	1	0	0		www.urok95.ru.
33	Латтам.	1	0	0		https://desharkho.ru/
34	Грамматически лардийн масалле хьаьжжина, предложенийн тайпанаш: цхьалхе, чолхе.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
35	Йаьржина а, йаржаза а предложенеш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham.ru/
36	Предложенин цхьанатайпана меженаш, къамелехь цара деш долу гӀуллакх.	1	0	0		www.urok95.ru.
37	Предложенин цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
38	Тедерзар. Тедерзарехь сацаран хьаьркаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
39	Цхьалхечу предложенин синтаксически къастам.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham.ru/
40	Ма-дарра къамелаца йолу	1	1	0		www.urok95.ru.

	предложенеш.					
41	Ма-дарра къамелехъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А (2 с. + 1 с.)					http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
42	Мотт а, къамел а.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
43	Монолог. Диалог. Полилог.	1	0	0		www.urok95.ru .
44	Талламан болх.	1	1	0		https://desharkho.ru/
	ФОНЕТИКА. ГРАФИКА. ОРФОЭПИ (10 С. + 1 С.)					
45	Фонетика а, графика а лингвистикин дакъош санна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
46	Аз меттан дакъа санна. Озан маъІна къасторан гІуллакх.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
47	Нохчийн меттан мукъачу, мукъазчу аьзнийн система.	1	0	0		www.urok95.ru .
48	Мукъа а (деха, доца), мукъаза (къора, зевне) аьзнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
49	Фонетически транскрипцин элементаш. Дош фонетически къастор.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
50	Дешдакъа. Тохар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
51	Аьзнаш, элпаш цхъаьнадар.	1	0	0		www.urok95.ru .
52	Нохчийн алфавитан хІоттам. Дош фонетически къастор.	1	0	0		https://desharkho.ru/
53	Орфоэпи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
54	Интонаци, цуьнан функцеш. Интонацин коьрта элементаш	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
55	Сочинени.	1	0	1		www.urok95.ru .
	ОРФОГРАФИ (3с)					

56	Орфографи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
57	Й элпан нийсайаздар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
58	Къасторан ть, ь хъаъркийн нийсайаздар.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
	ЛЕКСИКОЛОГИ (7 с.)					
59	Лексикологилингвистикин дакъа санна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
60	Дош – меттан коърта дакъа. Цхъа маъІна долу а, дукха маъІнаш долу а дешнаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61	Дешан нийса а, тІедеана а маъІнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
62	Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
63	Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
64	Лексически дошамийн тайпанаш а, ненан меттан дешнийн хъал карадерзорехъ цара ден гІуллакх а.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
65	Цена нохчийн а, тІеэцна а дешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	ФРАЗЕОЛОГИ (3 с. + 1 с.)					www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
66	Фразеологизмаш, церан маъІна, царах пайдаэцар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
67	Талламан болх. Тест №1.	1	1	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
68	Фразеологически дошамаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
69	Лексикологич 1амийнарг карладаккхар.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/

						.ru/
	<i>ДЕШАН ХІОТТАМ А, ДОШКХОЛЛАДАЛАР А (10 с. + 2 с.)</i>					
70	Морфема меттан уггар жима маъне дакъа.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
71	Дешан лард.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
72	Морфемийн тайпанаш: орам.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
73	Морфемийн тайпанаш: дешхълхе.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
74	Талламан болх.	1	1	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
75	Морфемийн тайпанаш: суффикс.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
76	Морфемийн тайпанаш: чаккхе.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
77	Цхъанаораман (гергара) дешнаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
78	Нохчийн маттахъ дешнаш кхолладалан коьрта кепаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
79	Дешнаш кхолладаларехъ а, хийцадаларехъ а морфемашкахъ мукъачу а, мукъазчу а аьзнийн хийцадалар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
80	Дешнийн морфемни анализ.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
81	Изложени	1	0	1		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	<i>МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОЪЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ (17 с. + 1с.)</i>					http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
82	Морфологи лингвистикин	1	0	0		https://ps95.ru/di

	дакъа.					kdosham/ru/
83	Цердош къамелан дакъа санна.	1	0	0		www.urok95/ru. https://desharkho.ru/
84	Цердош, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
85	Къамелехъ цердешан гуллакх.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
86	Долахъ а, йукъара а цердешнаш, церан нийсайаздар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
87	Цердешнийн грамматически классаш.	1	0	0		www.urok95/ru. https://desharkho.ru/
88	Цердешнийн терахъ.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
89	Цердешнийн терахъ.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
90	Цхьаллин йа дукхаллин терахъан бен кеп йоцу цердешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
91	Цердешнийн легарш.	1	0	0		www.urok95/ru. https://desharkho.ru/
92	Цердешнийн легарш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
93	Дожарийн маъйна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
94	Дожарийн маъйна.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
95	Цердешнаш кхолладаларан некъаш.	1	0	0		www.urok95/ru. https://desharkho.ru/
96	Цердешнаш кхолладаларан некъаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
97	Цердешнашца цан нийсайаздар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
98	Цердешнаш морфологически къастор.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/

99	Шеран талламан болх.	1	1	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
	Карладаккхар (3 с.)					
100	Предложенин коьрта, коьртаза меженаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
101	Тедерзарца йолу предложени, интонацин башхаллаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
102	Монолог. Диалог.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102	6	4		

6 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахъ	Электронни дешаран ресурс
		Сахът	Талламан белхаш	Кхоллара ллин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (2с.)					
1	Нохчийн меттан коьрта функцеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
2	Текстан коьрта билгалонаш. Текст а, къамелан стилаш а.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	КАРЛАДАККХАР (3С.)					
3	Омонимаш, синонимаш, антонимаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
4	Дешан лард, чаккхе, орам, дешхьалхе, суффикс.	1	0	0		www.urok95.ru .
5	Къамелан дакъош.	1	0	0		www.urok95.ru .
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А. (3с.+ 1 с.)					
6	Къамелан тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
7	Монолог а, диалог а, церан башхаллаш а	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/

8	Монолог а, диалог а, цераң башхаллаш а	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
9	Талламан диктант	1	1	0		
	ТЕКСТ (5 с.)					
10	Текстан хаамаш хийцар. Функциоальни-маънин тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
11	Текстан коьрта чулацам, маънин коьрта дешнаш	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
12	СуртхЮотторан тайпанаш.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
13	Текстан маънин анализ.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14	Текст а, цуьнан башхаллаш а	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ (3с.+1 с.)					
15	Гуллакхан стиль. Илманан стиль.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
16	Гуллакхан стиль. Илманан стиль.		0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
17	Сочиненина кечам бар.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
18	Сочинени. «Ларде вай Іалам!»	1	0	1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
	Билгалдош (15с.+ 2 с.).					
19	Билгалдош, цуьнан маъна.	1	0	0		www.urok95.ru .
20	Билгалдешнийн тайпанаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
21	Билгалдешнийн тайпанаш тІечІагІдар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
22	Лаамаза а, лаама а билгалдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru .

23	Талламан болх		1	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
24	Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш карладахар.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
25	Билгалдешнийн терахьашца хийцадалар.	1	0	0		www.urok95.ru .
26	Мухаллин билгалдешнийн даржаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
27	Билгалдешнийн легарш.	1	0	0		www.urok95.ru .
28	Билгалдешнийн легарш тIечIагIдар.	1	0	0		www.urok95.ru .
29	Билгалдешнийн кхолладалар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
30	Билгалдешнийн кхолладалар тIечIагIдар.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
31	Билгалдашах Iамийнарг карладаккхар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
32	ТIеэцна билгалдешнаш нийсайаздар	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
33	Изложени	1	0	1		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
34	Билгалдош грамматически къастор.	1	0	0		www.urok95.ru .
35	Билгалдош грамматически къастор. ТIечIагIдар.	1	0	0		www.urok95.ru .
	Терахьдош (19с. +2)					https://ps95.ru/dikdosham/ru/
36	Терахьдош.	1	0	0		www.urok95.ru .
37	Масаллин терахьдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
38	Масаллин терахьдешнаш тIечIагIдар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
39	РогIаллин терахьдешнаш	1	0	0		www.urok95.ru .
40	РогIаллин терахьдешнаш тIечIагIдар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
41	Талламан болх.	1	1	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/

42	Декъаран терахъдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
43	Гулдаран терахъдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
44	Билгалза-масаллин терахъдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
45	Билгалза-масаллин терахъдешнаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0		www.urok95.ru .
46	Эцаран терахъдешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
47	Дакъойн терахъдешанаш.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
48	Терахъдешнийн хӀоттам.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
49	Терахъдешнийн легадалар.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
50	Терахъдешнийн легадалар.	1	0	0		www.urok95.ru .
51	Сочинени	1	0	1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
52	Терахъдешнийн легаран кепаш.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
53	Терахъдешнийн легадалар тӀечӀагӀдар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
54	Терахъдешнийн легаран кепаш тӀечӀагӀгъяр.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
55	Терахъдешнийн нийсайаздар	1	0	0		www.urok95.ru .
56	Терахъдешнийн нийсайаздар. ТӀечӀагӀдар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	ЦӀерметдош (18с.+2)					
57	ЦӀерметдош.	1	0	0		www.urok95.ru .
58	ЦӀерметдешнийн тайпанаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
59	ЦӀерметдешнийн тайпанаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
60	Яххыйн цӀерметдешнаш а, церан легар а.	1	0	0		www.urok95.ru .

61	Дерзоран цлерметдешнаш а, цера легар а.	1	0	0		www.urok95.ru .
62	Дерзоран цлерметдешнийн легар тлечлаглар.	1	0	0		www.urok95.ru .
63	Доладерзоран цлерметдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
64	Дерзоран-доладерзоран цлерметдешнаш а, цера легар а.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
65	Талламан болх (тест)	1	1	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
66	Дерзоран-доладерзоран цлерметдешнийн легар тлечлаглар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
67	Гайтаран цлерметдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
68	Гайтаран цлерметдешнаш тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
69	Къастаман цлерметдешнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
70	Къастамза цлерметдешнаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
71	Дацаран цлерметдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
72	Хаттаран-йукъаметтигалин цлерметдешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
73	Талламан болх.	1	1	0		https://desharkho.ru/
74	Хаттаран-йукъаметтигалин цлерметдешнаш тлечлаглар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
75	Хаттаран-йукъаметтигалин цлерметдешнаш тлечлаглар.	1	0	0		www.urok95.ru .
76	Цлерметдош къастор.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	Хандош (21с.+2 с.)					
77	Хандош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
78	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch

						iyh-tezaurus/
79	Хандешан билгалза кеп тлечлаглар.	1	0	0		www. urok95/ru.
80	Хандешан хенаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
81	Хандашах ламийнарг тлечлаглар.	1	0	0		https://desharkho.ru /
82	Ламийнарг карладаккхар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
83	Хандешан карара хан.	1	0	0		www. urok95/ru.
84	Хандешан йахана хан.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
85	Хандешан йахана хан тлечлаглар.	1	0	0		https://desharkho.ru /
86	йаханчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсаязьяр.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
87	Изложени	1	0	1		www. urok95/ru.
88	Хандешан йоглу хан.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
89	Хандешан йоглу хан.	1	0	0		https://desharkho.ru /
90	Хандешнийн классашца хийцадалар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
91	Хандешнийн терахьашца хийцадалар.	1	0	0		www. urok95/ru.
92	Хандешнийн классашца, терахьашца хийцадалар тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
93	Хандешан цхьаллин, дукхазаллин кепаш.	1	0	0		https://desharkho.ru /
94	Хандешан цхьаллин, дукхазаллин кепаш тлечлаглар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/

95	Хандешнийн терахь а, кеп а вовшахкъастор.	1	0	0		www.urok95.ru .
96	Хандешнийн терахь а, кеп а вовшахкъастор. Тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
97	Хандош къастор.	1	0	0		https://desharkho.ru/
98	Хандош къастор.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
99	Шеран талламан болх.		1	0		www.urok95.ru .
	Гамийнарг карладаккхар (3с.)		0	0		
100	Билгалдешан грамматически билгалонаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
101	Терахьдешнийн легадалар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
102	Цлерметдешнийн тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102	6	4		

7 класс

НОХЧИЙН МОТТ 7 «Б» КЛАСС

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахът	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш		
МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (2 с.)						
1	Нохчийн мотт кхуьуш болу хилам санна.	1	0	0	04.09.2023	ps95.ru/dikdosham/
2	Къоман метган, культурин, историн уьйр.	1	0	0	06.09.2023	www.desharkho.ru
КАРЛАДАККХАР (3 с. + 1 с.)						
3	Гамийнарг карладаккхар. Билгалдош.	1	0	0	07.09.2023	www.desharkho.ru

4	Церметдош. Церметдешан тайпанаш.	1	0	0	11.09.2023	www. urok95/ru.
5	Хандош. Хандешан хенаш.	1	0	0	13.09.2023	www. desharkho.ru
6	Хаарш талларан болх. №1	1	1	0	14.09.2023	ps95.ru/dikdosham/
МОТТ А, КЪАМЕЛ А (3 с.)						
7	Монолог-суртхЮоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар.	1	0	0	18.09.2023	www. urok95/ru.
8	Диалог – текстан кеп	1	0	0	20.09.2023	www. desharkho.ru
9	Диалоган тайпанаш.	1	0	0	21.09.2023	ps95.ru/dikdosham/
ТЕКСТ (4 с.+ 1 с.)						
10	Текст къамелан произведени санна. Текстан коьрта билгалонаш (жамI дар).	1	0	0	25.09.2023	www. urok95/ru.
11	Текстан дIахЮоттам. Абзац. Текстехь меттан суртхЮотторан гIирсаш.	1	0	0	27.09.2023	ps95.ru/dikdosham/
12	Текстан-ойлайаран дIахЮоттаман башхаллаш.	1	0	0	28.09.2023	www. urok95/ru.
13	Текстан маъIнин анализ.	1	0	0	02.10.2023	www. urok95/ru.
14	Сочинени	1	0	1	04.10.2023	ps95.ru/dikdosham/
МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ (3с.)						
15	Меттан функционални тайпанех лаьцна кхетам.	1	0	0	05.10.2023	ps95.ru/dikdosham/
16	Публицистикин стиль. Публицистикин стилан жанраш.	1	0	0	09.10.2023	www. urok95/ru.
17	Гуллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.	1	0	0	11.10.2023	http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
ХАНДОШ (19 с.+3 с.)						

18	Морфологи меттан Илманан дакъа санна (жамI дар).	1	0	0	12.10.2023	ps95.ru/dikdosham/
19	Хандешан саттамаш. Билгала саттам.	1	0	0	16.10.2023	www. urok95/ru.
20	Хандешан саттамаш. Бехкаман саттам.	1	0	0	18.10.2023	www. urok95/ru.
21	Талламан болх №2. «Нана»	1	1	0	19.10.2023	ps95.ru/dikdosham/
22	Билгала, бехкаман саттамаш. ТечIагIдар.	1	0	0	23.10.2023	www. urok95/ru.
23	Хандешан саттамаш. Лааран саттам.	1	0	0	25.10.2023	ps95.ru/dikdosham/
24	Хандешан саттамаш. Тедожоран саттам.	1	0	0	26.10.2023	www. urok95/ru.
25	Хандешан саттамаш тIечIагIбар.	1	0	0	08.11.2023	http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
26	Хандешан спряженеш. Хьалхара спряжени.	1	0	0	09.11.2023	ps95.ru/dikdosham/
27	Хандешан спряженеш. ШолгIа спряжени.	1	0	0	13.11.2023	ps95.ru/dikdosham/
28	Дешан орамехь мукъа аьзнаш хийцадалар.	1	0	0	15.11.2023	www. desharkho.ru
29	Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш.	1	0	0	16.11.2023	ps95.ru/dikdosham/
30	Талламан болх №3 Тест «Нийсаниг харжар»	1	1	0	20.11.2023	http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
31	Хандешнийн кхолладалар.	1	0	0	22.11.2023	ps95.ru/dikdosham/
32	Хандешнийн кхолладалар.	1	0	0	23.11.2023	ps95.ru/dikdosham/
33	Хандешан хаттаран а, латтаман а кепаш.	1	0	0	27.11.2023	www. desharkho.ru
34	Хандешнашца дацаран дакъалгаш (ца, ма) нийсайаздар.	1	0	0	29.11.2023	www. desharkho.ru
35	Хандешнийн чаккхенгахь н йаздар.	1	0	0	30.11.2023	http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/

36	Хандешнийн чаккхенгахь н йаздар.	1	0	0	04.12.2023	www. urok95/ru.
37	Хандош морфологически къастор.	1	0	0	06.12.2023	www. desharkho.ru
38	Хандашах Iамийнарг карладаккхар.	1	0	0	07.12.2023	ps95.ru/dikdosham/
39	Изложени	1	0	1	11.12.2023	http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
ПРИЧАСТИ (10 с.+1 с.)						
40	Причасти хандешан кеп санна.	1	0	0	13.12.2023	ps95.ru/dikdosham/
41	Причастин хенаш.	1	0	0	14.12.2023	www. desharkho.ru
42	Причастин хенаш.	1	0	0	18.12.2023	www. desharkho.ru
43	Лааме а, лаамаза а причастеш.	1	0	0	20.12.2023	ps95.ru/dikdosham/
44	Талламан диктант «Гуьйре»	1	1	0	21.12.2023	ps95.ru/dikdosham/
45	Причастин карчам.	1	0	0	25.12.2023	ps95.ru/dikdosham/
46	Причастин карчамца йолчу предложешкахь сацаран хьаьркаш.	1	0	0	27.12.2023	www. desharkho.ru
47	Причастийн легайалар.	1	0	0	28.12.2023	ps95.ru/dikdosham/
48	Причастийн нийсайазйар.	1	0	0	10.01.2024	www. desharkho.ru
49	Причастешца ца цхьаьна а, къаьстина а йаздар.	1	0	0	11.01.2024	ps95.ru/dikdosham/
50	Причасти морфологически къастор.	1	0	0	15.01.2024	ps95.ru/dikdosham/
ДЕЕПРИЧАСТИ (8 с.)						
51	Деепричасти хандешан кеп санна.	1	0	0	17.01.2024	www. urok95/ru.
52	Деепричастин хенаш.	1	0	0	18.01.2024	ps95.ru/dikdosham/

53	Деепричастин хенаш.	1	0	0	22.01.2024	ps95.ru/dikdosham/
54	Деепричастин карчам.	1	0	0	24.01.2024	http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
55	Деепричастица а, деепричастин карчамца а йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш.	1	0	0	25.01.2024	www.urok95.ru.
56	Деепричастешца дацаран дакьалг ца нийсайаздар.	1	0	0	29.01.2024	www.desharkho.ru
57	Предложенехь деепричастин синтаксически гуллакх.	1	0	0	31.01.2024	ps95.ru/dikdosham/
58	Деепричастех Iамийнарг карладаккхар.	1	0	0	01.02.2024	www.urok95.ru.
59	Сочинени	1	0	1	05.02.2024	ps95.ru/dikdosham /
МАСДАР (7 с. + 1 с.)						
60	Масдар.	1	0	0	07.02.2024	http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
61	Масдаран грамматически категореш: терахь, классан гайтам.	1	0	0	08.02.2024	ps95.ru/dikdosham/
62	Масдаран легар.	1	0	0	12.02.2024	www.desharkho.ru
63	Масдаран карчам.	1	0	0	14.02.2024	ps95.ru/dikdosham/
64	Масдаран карчамехь сацаран хьаьркаш.	1	0	0	15.02.2024	ps95.ru/dikdosham/
65	Масдарца ца нийсайаздар.	1	0	0	19.02.2024	http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
66	Масдаран синтаксически гуллакх.	1	0	0	21.02.2024	www.urok95.ru.
67	Талламан болх № 5 Тест «Нийсаниг харжар»	1	1	0	22.02.2024	ps95.ru/dikdosham/
КУЦДОШ (12 с. + 1 с.)						
68	Куцдашах кхетам. Куцдешнийн йукъара грамматически маъна.	1	0	0	26.02.2024	ps95.ru/dikdosham/

69	Куцдешнийн тайпанаш.	1	0	0	28.02.2024	ps95.ru/dikdosham/
70	Куцдешнийн тайпанаш.	1	0	0	29.02.2024	www. urok95/ru.
71	Куцдешан синтаксически гУллакх.	1	0	0	04.03.2024	ps95.ru/dikdosham/
72	Куцдешнийн дустаран даржаш.	1	0	0	06.03.2024	http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
73	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0	07.03.2024	www. urok95/ru.
74	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0	11.03.2024	ps95.ru/dikdosham/
75	Талламан диктант №6. «Г1арг1улеш»	1	1	0	13.03.2024	ps95.ru/dikdosham/
76	Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къабстина, дефисца йаздар.	1	0	0	14.03.2024	ps95.ru/dikdosham/
77	Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къабстина, дефисца йаздар.	1	0	0	18.03.2024	www. desharkho.ru
78	Куцдашах Iамийнарг карладаккхар.	1	0	0	20.03.2024	ps95.ru/dikdosham/
79	Куцдош морфологически къастор.	1	0	0	21.03.2024	ps95.ru/dikdosham/
80	Кобртачу къамелан дакъойх Iамийнарг тIечIагIдар.	1	0	0	25.03.2024	http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
ГУЛЛАКХАН КЪАМЕЛАН ДАКЪОШ (18 с. + 2 с.)						
81	ГУллакхан къамелан дакъойх йукъара кхетам.	1	0	0	27.03.2024	ps95.ru/dikdosham/
82	ДештIаьхъе гУллакхан къамелан дакъа санна.	1	0	0	28.03.2024	www. urok95/ru.
83	ДештIаьхъенийн тайпанаш.	1	0	0	03.04.2024	ps95.ru/dikdosham/
84	ДештIаьхъенийн тайпанаш.	1	0	0	04.04.2024	ps95.ru/dikdosham/
85	Изложени	1	0	1	08.04.2024	http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
86	Кхечу къамелан дакъойх кхоллайелла дештIаьхъенаш.	1	0	0	15.04.2024	ps95.ru/dikdosham/

	Церан нийсайазйар.					
87	Хуттург гIуллакхан кьамелан дакъа санна.	1	0	0	17.04.2024	www. desharkho.ru
88	Хуттургийн тайпанаш, шайн маЪне хьабжжина.	1	0	0	18.04.2024	ps95.ru/dikdosham/
89	Хуттургийн тайпанаш, шайн хIоттаме хьабжжина.	1	0	0	22.04.2024	ps95.ru/dikdosham/
90	Предложенин цхьанатайпана меженаш а, чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосучу хуттургашца (а, йа) йолчу предложенешкахь сацаран хьабркаш.	1	0	0	24.04.2024	ps95.ru/dikdosham/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
91	Дакъалг гIуллакхан кьамелан дакъа санна.	1	0	0	25.04.2024	www. desharkho.ru
92	Дакъалгийн тайпанаш, шайн маЪне а, пайдаэцаре а хьабжжина.	1	0	0	02.05.2024	ps95.ru/dikdosham/
93	Дакъалгийн нийсайаздар.	1	0	0	06.05.2024	www. desharkho.ru
94	Тайп-тайпанчу кьамелан дакъошца дакъалгаш дефисца а, кьабстина а йаздар.	1	0	0	08.05.2024	ps95.ru/dikdosham/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
95	Айдардашах кхетам.	1	0	0	13.05.2024	ps95.ru/dikdosham/
96	Айдардешнийн нийсайаздар.	1	0	0	15.05.2024	ps95.ru/dikdosham/
97	Айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хьабркаш.	1	0	0	16.05.2024	www. desharkho.ru
98	Азтардаран дешнаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
99	Шеран талламан диктант №7. «Стеган сий»	1	1	0	20.05.2024	ps95.ru/dikdosham/
КАРЛАДАККАР (3 с.)						
100	Хандешан саттамаш.	1	0	0	22.05.2024	www. desharkho.ru

101	Причасти. Деепричасти.	1	0	0	23.05.2024	ps95.ru/dikdosham/
102	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102				

8 класс

НОХЧИЙН МОТТ 8 КЛАСС

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахът	Талла ман белхаш	Кхоллараллин белхаш		
МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (1 с.)						
1	Нохчийн мотт кавказан кхечу къаьмнийн меттанашна йукъахь	1	0	0	05.09.2023	ps95.ru/dikdosham/
КАРЛАДАККХАР (3 с.)						
2	Й элп йаздар.	1	0	0	06.09.2023	www.urok95.ru.
2	Дешан чаккхенга н элп йаздар.	1	0	0	07.09.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
4	Орфографи	1	0	0	12.09.2023	www.desharkho.ru
МОТТ А, КЪАМЕЛ А (2 с. + 1 с.)						
5	Къамелан тайпанаш.	1	0	0	13.09.2023	www.urok95.ru.
6	Монолог а, диалог а. Церан тайпанаш	1	0	0	14.09.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
7	Хаарш талларан болх №1. «Нохчийчоьнан во1»	1	1	0	19.09.2023	www.desharkho.ru
ТЕКСТ (4 с.)						
8	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а.	1	0	0	20.09.2023	www.urok95.ru.

9	Къамелан функционални-маџинин тайпанаш.	1	0	0	21.09.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
10	Текстан маџинин анализ.	1	0	0	26.09.2023	www.desharkho.ru
11	Текстан хаамаш хийцар.	1	0	0	27.09.2023	ps95.ru/dikdosham/
МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ (2с. + 1 с.)						
12	Гуллакхан стиль. Гуллакхан стилан жанраш.	1	0	0	28.09.2023	www.urok95.ru .
13	Илманан стиль. Илманан стилан жанраш.	1	0	0	03.10.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14	Изложени. «Хьюьнаре к1ант»	1	0	1	04.10.2023	www.desharkho.ru
СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ (76с. + 9 с.)						
15	Синтаксис лингвистикин дакъа санна.	1	0	0	05.10.2023	www.urok95.ru .
16	Пунктуаџи.	1	0	0	10.10.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
17	Сацаран хьюьркийн функџеш.	1	0	0	11.10.2023	www.desharkho.ru
18	Дешнийн цхьюьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а.	1	0	0	12.10.2023	ps95.ru/dikdosham/
19	Дешнийн цхьюьнакхетаран тайпанаш.	1	0	0	17.10.2023	www.urok95.ru .
20	Дешнийн цхьюьнакхетарехь карарчу уьйран кепаш.	1	0	0	18.10.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
21	Талламан болх №2. Б1аьстенан билгалонаш	1	1	0	19.10.2023	www.desharkho.ru
22	Дешнийн цхьюьнакхетарехь карарчу уьйран кепаш т1еч1аг1йар.	1	0	0	24.10.2023	ps95.ru/dikdosham/

23	Предложени а, цуьнан коьрта билгалонаш а.	1	0	0	25.10.2023	www. urok95/ru.
24	Предложеныйн тайпанаш.	1	0	0	26.10.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
25	ШинахЮоттаман предложени.	1	0	0	07.11.2023	www. desharkho.ru
26	Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард).	1	0	0	08.11.2023	ps95.ru/dikdosham/
27	Подлежащин хилар.	1	0	0	09.11.2023	www. urok95/ru.
28	Подлежащин хилар.	1	0	0	14.11.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
29	Хандешан цхьалхе сказуеми.	1	0	0	15.11.2023	www. desharkho.ru
30	Сочинени. «Вайнаха хьаша ларар»	1	0	1	16.11.2023	ps95.ru/dikdosham/
31	Церан хЮоттаман сказуеми.	1	0	0	21.11.2023	www. urok95/ru.
32	Церан хЮоттаман сказуеми.	1	0	0	22.11.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
33	Подлежащиний, цЦеран хЮоттаман сказуеминий йуккъехь тире.	1	0	0	23.11.2023	www. desharkho.ru
34	Хандешан хЮоттаман сказуеми.	1	0	0	28.11.2023	ps95.ru/dikdosham/
35	Хандешан хЮоттаман сказуеми.	1	0	0	29.11.2023	www. urok95/ru.
36	Предложенин коьрта меженаш тЕчЦагЙар.	1	0	0	30.11.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
37	Эхашеран талламан болх №3 «Мусин-КЮотар»	1	1	0	05.12.2023	www. desharkho.ru

38	Предложенин коьртаза меженаш.	1	0	0	06.12.2023	ps95.ru/dikdosham/
39	Нийса кхачам.	1	0	0	07.12.2023	www.urok95/ru.
40	Лач кхачам.	1	0	0	12.12.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
41	Берта къастам.	1	0	0	13.12.2023	www.desharkho.ru
42	Бертаза къастам.	1	0	0	14.12.2023	ps95.ru/dikdosham/
43	Талламан болх №4. «Берийн дахар»	1	1	0	19.12.2023	www.urok95/ru.
44	Йуххедиллар.	1	0	0	20.12.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
45	Йуххедиллар.	1	0	0	21.12.2023	www.desharkho.ru
46	Латтам.	1	0	0	26.12.2023	ps95.ru/dikdosham/
47	Даран суьртан латтам.	1	0	0	27.12.2023	www.urok95/ru.
48	Бараман латтам.	1	0	0	28.12.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
49	Меттиган латтам.	1	0	0	09.01.2024	www.desharkho.ru
50	Хенан латтам.	1	0	0	10.01.2024	ps95.ru/dikdosham/
51	Бахьанин латтам.	1	0	0	11.01.2024	www.urok95/ru.
52	Галашонан латтам.	1	0	0	16.01.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
53	Бехкаман а, дуьхьалара а латтамаш.	1	0	0	17.01.2024	www.desharkho.ru

54	Латтаман тайпанаш тЕчІагІдар.	1	0	0	18.01.2024	ps95.ru/dikdosham/
55	Изложени. «Дуьххарлера хьхархо»	1	0	1	23.01.2024	www.urok95.ru.
56	Предложенин коьртаза меженаш тЕчІагІйар.	1	0	0	24.01.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
57	ЦхьанахІоттаман предложенеш.	1	0	0	25.01.2024	www.desharkho.ru
58	ЦхьанахІоттаман предложенийн тайпанаш.	1	0	0	30.01.2024	ps95.ru/dikdosham/
59	Билгала-йуьхьан предложенеш.	1	0	0	31.01.2024	www.urok95.ru.
60	Билгалза-йуьхьан предложенеш.	1	0	0	01.02.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61	Билгала-йуьхьан, билгалза-йуьхьан предложенеш тЕчІагІйар.	1	0	0	06.02.2024	www.desharkho.ru
62	Йукьара-йуьхьан предложенеш.	1	0	0	07.02.2024	ps95.ru/dikdosham/
63	Йукьара-йуьхьан предложенеш тЕчІагІйар.	1	0	0	08.02.2024	www.urok95.ru.
64	Йуьхьза предложенеш.	1	0	0	13.02.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
65	Церан предложенеш.	1	0	0	14.02.2024	www.desharkho.ru
66	Йуьхьза, церан предложенеш тЕчІагІйар.	1	0	0	15.02.2024	ps95.ru/dikdosham/
67	Талламан болх №5 «Историн агІонаш»	1	1	0	20.02.2024	www.urok95.ru.
68	Йуьхьззина а, йуьззина йоцу а предложенеш.	1	0	0	21.02.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
69	Чолхейаьлла цхьалхе предложени.	1	0	0	22.02.2024	www.

						desharkho.ru
70	Предложенин цхъанатайпанчу меженех лаьцна йукъара кхетам.	1	0	0	27.02.2024	ps95.ru/dikdosham/
71	Предложенин цхъанатайпанчу меженашкахь хуттургаш.	1	0	0	28.02.2024	www.urok95/ru.
72	Цхъанатайпана а, цхъанатайпана боцу а къастамаш.	1	0	0	29.02.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
73	Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш.	1	0	0	05.03.2024	www.desharkho.ru
74	Талламан болх №6 «Историн агӀонаш»	1	1	0	06.03.2024	ps95.ru/dikdosham/
75	Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш. ТӀечӀагӀдар.	1	0	0	07.03.2024	www.urok95/ru.
76	Предложенин шакъабстинчу меженех йукъара кхетам.	1	0	0	12.03.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
77	Шакъабстина къастамаш.	1	0	0	13.03.2024	www.desharkho.ru
78	Шакъабстина латтамаш.	1	0	0	14.03.2024	ps95.ru/dikdosham/
79	Шакъабстина йуххедиллар.	1	0	0	19.03.2024	www.urok95/ru.
80	Шакъабстина йуххедиллар. ТӀечӀагӀдар.	1	0	0	20.03.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
81	Хенан а, меттиган а латтамын дурсаш.	1	0	0	21.03.2024	www.desharkho.ru
82	Хенан а, меттиган а латтамын дурсаш. ТӀечӀагӀдар.	1	0	0	02.04.2024	ps95.ru/dikdosham/
83	ТӀедерзар.	1	0	0	03.04.2024	www.urok95/ru.

84	Йукъадало дешнаш.	1	0	0	04.04.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
85	Йукъадалочу дешнийн тайпанаш.	1	0	0	09.04.2024	www.desharkho.ru
86	ЙукъахИитто конструкцеш.	1	0	0	17.04.2024	ps95.ru/dikdosham/
87	ЙукъахИитто конструкцеш. ТечІагІдар.	1	0	0	18.04.2024	www.urok95.ru .
88	Сочинени «Школан дахар» я «Тхан кхиамаш спортехъ»	1	0	1	23.04.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
89	Предложенин меженех тера догІуш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхъаьнакхетарш.	1	0	0	24.04.2024	www.desharkho.ru
90	ХІаь, хІан-хІа дешнаш-предложенеш. Айдардешнаш-предложенеш.	1	0	0	25.04.2024	ps95.ru/dikdosham/
91	Ма-дарра а, лач а къамелах йукъара кхетам.	1	0	0	02.05.2024	www.urok95.ru .
92	Ма-дарра къамелехъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0	07.05.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
93	Ма-дарра къамелехъ сацаран хъаьркаш. ТечІагІдар.	1	0	0	08.05.2024	www.desharkho.ru
94	Ма-дарра къамел лач къамеле дерзор.	1	0	0	14.05.2024	ps95.ru/dikdosham/
95	Ма-дарра къамел лач къамеле дерзор. ТечІагІдар.	1	0	0	15.05.2024	www.urok95.ru .
96	Цитаташ а, церан нийсайазйар а.	1	0	0	16.05.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
97	Шеран талламан болх	1	1	0	21.05.2024	www.desharkho.ru
98	Грамматически талларш.	1	0	0	22.05.2024	ps95.ru/dikdosham/
99	Грамматически талларш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

КАРЛАДАККХАР (3 с.)

100	Предложенин коьрта, коьртаза меженаш.	1	0	0	23.05.2024	www. urok95/ru.
101	ЦхьанахIоттаман предложенийн тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
102	Предложенин цхьанатайпана меженаш.	1	0	0		www. desharkho.ru
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		102				

9 класс**НОХЧИЙН МОТТ 9 «В» КЛАСС**

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхолла раллин белхаш		
МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМ АШ – 3с.						
1.	Нохчийн Республিকেхь нохчийн матто кхочушден гIуллакх	1	0	0	01.09.2023	ps95.ru/dikdo sham/
2.	Нохчийн мотт вайн заманан дубьненахь	1	0	0	04.09.2023	www. desharkho.ru
3.	Вайн заманан нохчийн литературин меттан норманаш	1	0	0	06.09.2023	www. urok95/ru.
КАРЛАДАККХАР – 5 с.+1с.						
4.	Iамийнарг карладаккхар. Орфографи	1	0	0	08.09.2023	www. urok95/ru.
5.	Дешнийн цхьаьнакхетарш, церан тайпанаш	1	0	0	11.09.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
6.	Предложенин коьрта меженаш	1	0	0	13.09.2023	www.

						urok95/ru.
7.	Предложенин коьртаза меженаш	1	0	0	15.09.2023	www.urok95/ru.
8.	Предложенин шакъаьстина меженаш				18.09.2023	
9.	Хаарш талларан болх №1. «Накъосталлин куьг»	1	1	0	20.09.2023	www.desharkho.ru
МОТТ А, КЪАМЕЛ А – 5 с.						
10.	Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладаккхар)	1	0	0	22.09.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
11.	Къамелан г'уллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладог'ар, йешар	1	0	0	25.09.2023	www.desharkho.ru
12.	Ладог'аран кепаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара	1	0	0	27.09.2023	www.urok95/ru.
13.	Йешаран кепаш: Iаморан, довзийтаран, хъажаран, лехаман	1	0	0	29.09.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14.	Синонимика – стилистикин бух. Фразеологически синонимаш	1	0	0	02.10.2023	www.desharkho.ru
ТЕКСТ – 5 с.+1с.						
15.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а (жам'дар)	1	0	0	04.10.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
16.	Изложени «Оьзда к'лант»	1	0	1	06.10.2023	www.desharkho.ru
17.	Къамелан функционални-ма'лнин тайпанаш (жам'дар)	1	0	0	09.10.2023	ps95.ru/dikdo sham/
18.	Дийцар къамелан тайпа санна	1	0	0	11.10.2023	ps95.ru/dikdo sham/
19.	Текстан ма'лнин анализ	1	0	0	13.10.2023	www.desharkho.ru
20.	Текстан хаамаш хийцар	1	0	0	16.10.2023	www.urok95/ru.
МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ – 4с.						

21.	Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш	1	0	0	18.10.2023	ps95.ru/dikdo sham/
22.	Исбаьхьаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къабсташ хилар а	1	0	0	20.10.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
23.	Талламан болх №2. «Ирсе б1аьрхиш»	1	1	0	23.10.2023	ps95.ru/dikdo sham/
24.	Гуллакхан стиль	1	0	0	25.10.2023	www.desharkho.ru
25.	Нохчийн меттан коьрта гайтаран-исбаьхьаллин г1ирсаш (метафора, эпитет, дустар, гипербола, олицетворени)	1	1	0	27.10.2023	ps95.ru/dikdo sham/
МЕТТАН КЪЕПЕ. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ – 59с. +8с.						
26.	Чолхечу предложенех кхетам	1	0	0	08.11.2023	www.desharkho.ru
27.	Чолхечу предложенех кхетам т1еч1аг1бар	1	0	0	10.11.2023	www.urok95/ru.
28.	Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех а, цуьнан х1оттамах а йукъара кхетам	1	0	0	13.11.2023	www.desharkho.ru
29.	Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин дакъош вовшахтосу г1ирсаш	1	0	0	15.11.2023	www.urok95/ru.
30.	Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин дакъош вовшахтосу г1ирсаш. Т1еч1аг1дар	1	0	0	17.11.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
31.	Предложенин дакъошна йукъахь тайп-тайпана маь1нин уьйраш йолчу чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш	1	0	0	20.11.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
32.	Къамелехь чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех пайдаэцар	1	0	0	22.11.2023	www.desharkho.ru
33.	Изложени «Вайнехан доьзал»	1	0	1	24.11.2023	ps95.ru/dikdo sham/
34.	Къамелехь чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех	1	0	0	27.11.2023	www.urok95/ru.

	пайдаэцар					
35.	Чолхе-цхъаьнакхетта предложени хИотторан норманаш	1	0	0	29.11.2023	ps95.ru/dikdo sham/
36.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хИитторан норманаш	1	0	0	01.12.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
37.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешна синтаксически анализ	1	0	0	04.12.2023	www.desharkho.ru
38.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешна пунктуационни анализ	1	0	0	06.12.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
39.	Эхашеран талламан болх №3 (Тест)	1	1	0	08.12.2023	ps95.ru/dikdo sham/
40.	Чолхе-карарчу предложенех кхетам	1	0	0	11.12.2023	ps95.ru/dikdo sham/
41.	Предложенин коьрта а, тIетуху а дакъош	1	0	0	13.12.2023	www.desharkho.ru
42.	Предложенин коьрта а, тIетуху а дакъош тIечIагIдар	1	0	0	15.12.2023	ps95.ru/dikdo sham/
43.	Хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а	1	0	0	18.12.2023	www.urok95/ru.
44.	Карарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхаллаш	1	0	0	20.12.2023	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
45.	Карарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхаллаш. ТIечIагIдар	1	0	0	22.12.2023	www.desharkho.ru
46.	Талламан болх №4 «Нохчийчоьнан воI»	1	1	0	25.12.2023	ps95.ru/dikdo sham/
47.	Чолхе-карарчу предложенийн тайпанаш	1	0	0	27.12.2023	ps95.ru/dikdo sham/
48.	Чолхе-карара предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхъалхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хилар	1	0	0	29.12.2023	www.desharkho.ru
49.	Чолхе-карара предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхъалхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хилар.	1	0	0	10.01.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

	ТечІагІдар					
50.	Къастаман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0	12.01.2024	www.urok95/ru.
51.	Къастаман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0	15.01.2024	ps95.ru/dikdo sham/
52.	Кхачаман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0	17.01.2024	www.desharkho.ru
53.	Кхачаман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0	19.01.2024	www.urok95/ru.
54.	Латтамын тІетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0	22.01.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
55.	Латтамын тІетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0	24.01.2024	ps95.ru/dikdo sham/
56.	Сочиненина кечамбар	1	0	0	26.01.2024	www.desharkho.ru
57.	Сочинени «Къонахаллин билгалонаш»	1	0	1	29.01.2024	ps95.ru/dikdo sham/
58.	Хенан тІетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0	31.01.2024	www.desharkho.ru
59.	Хенан тІетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0	02.02.2024	www.urok95/ru.
60.	Бахъанин тІетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0	05.02.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61.	Бахъанин тІетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0	07.02.2024	www.urok95/ru.
62.	Іалашонан тІетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0	09.02.2024	ps95.ru/dikdo sham/
63.	Бехкаман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0	12.02.2024	www.desharkho.ru
64.	Бехкаман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0	14.02.2024	www.desharkho.ru
65.	Даран суъртан тІетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	1	0	16.02.2024	ps95.ru/dikdo sham/
66.	Даран суъртан тІетухучу предложенешца йолу чолхе-караара	1	0	0	19.02.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-

	предложенеш					tezaurus/
67.	Бараман тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0	21.02.2024	www.urok95/ru.
68.	Чолхе-карара предложени хӀотторан норманаш	1	0	0	26.02.2024	ps95.ru/dikdo sham/
69.	Масех тӀетухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0	28.02.2024	www.desharkho.ru
70.	Масех тӀетухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш. ТӀечӀагӀдар	1	0	0	01.03.2024	www.desharkho.ru
71.	Чолхе-карарчу предложенешкахь сацаран хьӀаркаш хӀитторан норманаш	1	0	0	04.03.2024	www.urok95/ru.
72.	Сочинени «Муха хуьлу дика доттагӀ?»	1	0	1	06.03.2024	ps95.ru/dikdo sham/
73.	Чолхе-карарчу предложенийн синтаксически анализ	1	0	0	11.03.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
74.	Чолхе-карарчу предложенийн пунктуационни анализ	1	0	0	13.03.2024	www.urok95/ru.
75.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех кхетам балар	1	0	0	15.03.2024	www.desharkho.ru
76.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъара маӀнин йукъаметтигаш	1	0	0	18.03.2024	www.urok95/ru.
77.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин тайпанаш	1	0	0	20.03.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
78.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехь пайдаэцар	1	0	0	22.03.2024	www.desharkho.ru
79.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йогӀуш хилар	1	0	0	03.04.2024	ps95.ru/dikdo sham/
80.	Талламан болх №5. « Хьехархо»	1	1	0	05.04.2024	www.urok95/ru.
81.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь цӀоьмалг а, цӀоьмалгаца тӀадам а	1	0	0	08.04.2024	www.desharkho.ru

82.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь цЮьмалг а, цЮьмалгаца тIадам а	1	0	0	15.04.2024	ps95.ru/dikdo sham/
83.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш бахъанин, кхеторан, тIедузаран маЪнашца	1	0	0	17.04.2024	www.urok95/ru.
84.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь шитIадам	1	0	0	19.04.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
85.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш дуьхьалара, хенан маЪнашца	1	0	0	22.04.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
86.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш бехкаман, тIаьхьалонан маЪнашца	1	0	0	24.04.2024	www.urok95/ru.
87.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь тире	1	0	0	26.04.2024	ps95.ru/dikdo sham/
88.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь тире	1	0	0	03.05.2024	ps95.ru/dikdo sham/
89.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн синтаксически анализ	1	0	0	06.05.2024	www.desharkho.ru
90.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн пунктуационни анализ	1	0	0	08.05.2024	www.urok95/ru.
91.	Сочиненина кечамбар	1	0	0	13.05.2024	www.desharkho.ru
92.	Шеран талламан болх №6. «Оьзда мотт».	1	0	1	15.05.2024	ps95.ru/dikdo sham/
КАРЛАДАККАР – 6с. +1с.						
93.	Чолхе-цхъаьнакхетта предложенеш	1	0	0	17.05.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
94.	Чолхе-караара предложенеш	1	0	0		www.desharkho.ru
95.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш	1	0	0	20.05.2024	ps95.ru/dikdo sham/
96.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш	1	1	0		www.urok95/ru.
97.	Нохчийн меттан пачхьалкхан коьртачу экзаменационни белхан дIахЮттам	1	0	0	22.05.2024	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

98.	Экзаменационни белхан мах хадоран критереш	1	0	0	24.05.2024	www.desharkho.ru
99.	Дешаран шарахь бинчу белхан жамІдар	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		99	7	5		

Дешаран-методикин кхачаман ларам

Дешаран-методикин гІо-Іамат

1. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 5 класс.
2. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 6 класс.
3. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 7 класс.
4. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 8 класс.
5. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 9 класс.
6. «Ас дІалур ю ПКЭ!» Нохчийн меттан пачхьалкхан коьртачу экзаменна кечам бар. Дешаран-методически гІо-Іамат. («Я сдам ОГЭ!» Подготовка к основному государственному экзамену по чеченскому языку. Учебно-методическое пособие). Абдуразаков Ш.И., Дашаева Л.Х., Дудаев С.А.-Х., Тутаева С.Л., Хунарикова П.А. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2021. – 192 с.
7. Тимаев А.Д., Ирезиев С-Х.С-Э., Абубакаров А.Х. Практический курс морфологии чеченского языка. – Грозный: ФГУП «Издательский комплекс «Грозненский рабочий», 2012. –176 с.
8. Эдилов. С.Э. Самукъане грамматика. 5-11 классашна дешаран пособи. (Занимательная грамматика. Учебное пособие для 5-11 классов). – Грозный: «Арфа-Пресс», 2012. – 368 с.

Методикин литература

9. Айдамирова М. А. Музейная деятельность по приобщению подрастающего поколения к культурно-историческому наследию. Учебное пособие. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 89 с.
10. Эдилов С. Э. Обучение изложению. Методическое пособие в помощь учителю. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 240 с.

11. Эдилов С. Э. Обучение сочинению. Методическое пособие в помощь учителю. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 160 с.
12. Эдилов С.Э. Учебное пособие. Практикум синтаксиса чеченского языка. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2012. – 302 с.
13. Эдилов С.Э. Учебное пособие. Практикум чеченского языка. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2020. – 320 с.
14. Эсхаджиев Я.У. Изучение орфографии и пунктуации в школе. – Грозный: Издательство «Альфа-Пресс», 2012. – 222 с.
15. Эдилов С. Э. Нохчийн мотг а, керла технологеш а (Чеченский язык и новые технологии). – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 285 с.

ЛугIаташ

16. Абдуразаков Ш.И. Iаламан совгIаташ. Русско-чеченский словарь флоры и фауны. – Грозный: ОА «ИПК «Грозненский рабочий», 2016. – 192 с.
17. Арсанукаев, А.М., Михтеева Т.И. Чеченско-русский, русско-чеченский словарь. – Грозный: ГУП «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2008. – 190 с.
18. Вагапов А. Д. Словарь синонимов чеченского языка. – Тбилиси: «Меридиан», 2011. – 734 с.
19. Ибрагимов Льюма. Нохчийн фразеологизмийн маъИнадаран дошам (Толковый словарь чеченских фразеологизмов). – Грозный: ГУП «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2004. – 128 с.
20. Мациев А.Г. Нохчийн-оьрсийн словарь. (Чеченско-русский словарь). – Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2010. – 656 с.
21. Умархаджиев С.М., Астемиров А.В., Асхабов Х.И., Бадаева А.С., Вагапов А.Д., Израилова Э.С., Султанов З. А. Русско-чеченский, чеченско-русский словарь компьютерной лексики. – Грозный, АН ЧР, 2017. – 238 с.
22. Халидов А.И. Словарь лингвистических терминов чеченского языка. – Грозный: ГУП «Книжное издательство», 2012. – 448 с.

Хаамийн дешаран ресурсаш

23. Нохчийн меттан лексикин-семантикин тезаурус (Лексико-семантический тезаурус чеченского языка)//URL: <http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/>
24. Образовательный портал «Чеченская электронная школа»
//URL:<https://desharkho.ru/>
25. Чеченско-русский, русско-чеченский онлайн-словарь.Дикдошам
//URL: <https://ps95.ru/dikdosham/ru/>